

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

З управління фінансовою безпекою України
(назва кваліфікаційної роботи бакалавра)

спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Студента (ки) Гуренко Євген Юрійович
(прізвище, ім'я, по батькові)

групи Ф.м.-14
(шифр групи)

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр.

Кваліфікаційна робота магістра містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

Е.Ю.
(ініціали)

Гуренко С.Ю.
(ініціали та прізвище здобувача)

Керівник Головко К.І.К.
(посада, науковий ступінь)

С.М.П.
(ініціали)

Кубачко Т.М.С.
(ініціали, прізвище)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту
Кафедра фінансових технологій і підприємництва

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри, д.е.н., проф.

1 [підпис] Л.Л. Грищенко
(підпис)

«16» грудня 2022 р.

ЗАВДАННЯ

до кваліфікаційної роботи магістра

Студент(-ка) групи Ф.м.-Н інституту (кафедри) ІНІС БіЕМ СумДУ
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Грищенко Євген Євгенович

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

Тема роботи: Зроблення фінансової безпеки України

Затверджено наказом по СумДУ № 145-VI від «7» грудня 2022 р.

Термін здачі студентом завершеної роботи «14» грудня 2022 р.

Вихідні дані до роботи: нормативні й законодавчі акти, матеріали статистичної звітності, інструкції та коментарі, матеріали монографій, періодичних видань, підручників і навчальних посібників, дані фінансової звітності суб'єктів господарювання, організацій та установ тощо.

Зміст основної частини роботи (перелік питань для розроблення):

1. З'ясувати термінологію загальної управлінської фінансової безпеки держави.
2. Вивести види фінансової безпеки України.
3. З'ясувати методи та механізми розвитку фінансової безпеки держави.
4. Вивести фактори впливу на фінансову безпеку держави.

Дата видачі завдання: «07» листопада 2022 р.

Керівник кваліфікаційної роботи:

[підпис]
(підпис)

[підпис]
(підпис, професор)

Завдання прийнято до виконання «7» листопада 2022 р.

[підпис]
(підпис)

Грищенко Є.Ю.
(підпис, прізвище студента)

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи магістра на тему

на тему:

«Управління фінансовою безпекою України»

Руденко Євген Юрійович

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Важливе місце в діяльності держави займає економіка, яка являє собою сукупність усіх благ які використовуються для задоволення основних потреб держави та суспільства. Таким чином захищеність та безпека даної сфери є пріоритетним завданням сучасної держави. Економічну безпеку неможливо уявити без безпечної та розвиненої фінансової системи, яка є основним рушійним механізмом акумулювання та розподілу коштів між різними суб'єктами, забезпечуючи цим самим безперервний рух капіталу та стабільний розвиток держави та суспільства. А отже забезпечення фінансової безпеки є найважливішим питанням в умовах ринкової економіки та тісноти зв'язків в глобалізованому середовищі.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у аналізі теоретичних підходів до вивчення категорій економічна та фінансова безпека, аналіз механізму оцінки рівня безпеки, розрахунок інтегрованого показника та його складових, встановлення взаємозв'язку між ключовими макропоказниками та рівнем інтегрованого показника, з ціллю встановлення управлінських напрямків, щодо забезпечення безпеки та сталого розвитку економіки та держави.

Об'єктом дослідження виступає: процес оцінки основних складових та загального рівня фінансової безпеки держави.

Предметом кваліфікаційної роботи виступає: теоретична та практична складова щодо оцінки та управління фінансовою безпекою держави та її окремими складовими.

Основний результат роботи:

1) Категоризація підходів до понять економічна та фінансова безпека. Економічна безпека – це стан економіки держави, за якого забезпечуються національні інтереси сторони та усіх її суб'єктів з постійним прагненням до самовдосконалення з метою досягнення високого рівня стійкості та стабільності до внутрішніх та зовнішніх загроз. Та фінансова безпека – це стан фінансової системи та її складових за якого забезпечується захист інтересів держави що стосуються фінансових питань, а також гарантування захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз які впливають на фінансовий стан країни (стр. 7-20).

2) проведено аналіз інтегрованого показника фінансової безпеки та її складових (стр. 22-30);

3) здійснено прогнозування показника на наступні періоди (стр. 31-33)

4) визначено ключові фактори впливу на фінансову безпеку (34 стр.)

5) зазначено перспективи розвитку дестимуляторів, що знижують рівень ФБ (стр. 35-41).

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, ARIMA-модель, фінансовий розвиток держави

Основний зміст кваліфікаційної роботи викладено на сторінках, з яких список використаних джерел із 35 найменувань.

Робота містить 5 таблиць, 12 рисунків, а також 12 додатків.

Рік захисту роботи – 2022 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	7
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ.....	9
1.1 Концептуальні засади економічної безпеки держави як надсистеми фінансової безпеки	9
1.2 Загальна характеристика фінансової безпеки держави та її складових елементів.	13
1.3 Механізм управління фінансовою безпекою держави	18
2 ОЦІНКА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	22
2.1 Аналіз рівня фінансової безпеки України та її окремих складових.....	22
2.2 Моделювання тенденцій розвитку інтегрального показника фінансової безпеки держави.	30
2.3 Фактори впливу на фінансову безпеку держави.	35
ВИСНОВОК.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	45
Додаток А Підходи до трактування поняття економічна безпека	49
Додаток Б Складові економічної безпеки держави	50
Додаток В Підходи до класифікації поняття фінансова безпека	51
Додаток Г Складові фінансової безпеки держави	52
Додаток Д Суб`єкти забезпечення фінансової безпеки України	53
Додаток Е Принципи управління фінансовою безпекою	54
Додаток Ж Механізм управління фінансовою безпекою	55
Додаток И Діяльність держави, щодо забезпечення фінансової безпеки держави	56
Додаток К Індикатори фінансової безпеки держави та їхні порогові значення згідно з Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013	57

Додаток Л Вагові коефіцієнти для розрахунку субіндексів фінансової безпеки	66
Додаток М Загальна характеристика показника фінансової безпеки держави та її складових	70
Додаток Н Субіндекси фінансової безпеки за період з 2010 по 2021	73
Додаток П Рівень інфляції Польщі та Чеської республіки за період з 1998 по 2022 рік	75

ВСТУП

Україна в ході свого історичного розвитку стикалась з рядом економічних криз, що призводили до значних колапсів не тільки в економічній сфері, а й в інших сферах життєдіяльності держави. Оскільки неможливо уявити діяльності держави без функціонування економіки, то забезпечення стійкості та стабільності, а отже і безпеки економічного сектору є одним з пріоритетних завдань держави.

В свою чергу економічна безпека не може бути досягнута без її основної категорії фінансової безпеки (далі – ФБ). Оскільки саме фінансовий сектор є ключовим при акумулюванні та розподілі ресурсів, забезпечуючи безперервний рух капіталу від осіб, що його мають, до тих хто його потребує.

Таким чином актуальність обраної теми полягає в тому, що фінансова безпека є ключем для забезпечення безперервної діяльності держави, та сталого розвитку фінансового та реального сектору економіки. Саме тому, дане питання потребує комплексного аналізу з теоретичної та практичної сторони.

Метою дипломної роботи є аналіз теоретичних підходів до вивчення категорій економічна та фінансова безпека, аналіз механізму оцінки рівня безпеки, розрахунок інтегрованого показника та його складових, встановлення взаємозв'язку між ключовими макропоказниками та рівнем інтегрованого показника, з ціллю встановлення управлінських напрямків, щодо забезпечення безпеки та сталого розвитку економіки та держави.

Для виконання мети необхідно виконати наступні завдання:

- дослідження сутності поняття та концептуальних засад економічної безпеки, як надсистеми фінансової безпеки;
- теоретичне дослідження поняття фінансова безпека та її основних складових;
- визначення та надання подальшого розвитку механізму управління фінансовою безпекою держави;
- аналіз рівня фінансової безпеки держави та її складових на прикладі України;
- моделювання тенденції розвитку показника фінансової безпеки держави;

– визначення основних факторів впливу на рівень фінансової безпеки держави.

Об'єктом кваліфікаційної роботи виступає: процес оцінки основних складових та загального рівня фінансової безпеки.

Предметом кваліфікаційної роботи виступає: теоретична та практична складова щодо оцінки та управління фінансовою безпекою держави та її окремими складовими.

В ході написання роботи було використано комплекс загальних і спеціальних методів дослідження, зокрема аналізу та синтезу, коефіцієнтний метод, економіко-статистичний аналіз, моделювання та прогнозування.

Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах наукових публікації зарубіжних та вітчизняних авторів, аналітичних та статистичних даних міжнародних організацій та Національного банку України, законодавчих та нормативно-правових актів України з питань регулювання банківської діяльності.

Результати апробації основних положень: Кубах Т. Г., Руденко Є. Ю. Механізм та принципи фінансової безпеки як базові елементи забезпечення фінансово-економічного розвитку держави. / *Проблеми та перспективи розвитку фінансово-кредитної системи*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 5-6 грудня 2022 року) / Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту Сумського державного університету. – Суми: Сумський державний університет, 2022.

Результат роботи полягає у дослідженні поняття фінансова безпека держави, управління фінансовою безпекою держави; у визначені основних чинників впливу на фінансову безпеку держави, розрахунку субіндексів фінансової безпеки України, прогнозування розвитку інтегрального показника фінансової безпеки держави

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ДЕРЖАВИ

1.1 Концептуальні засади економічної безпеки держави як надсистеми фінансової безпеки

В ході історичного розвитку, Україна стикалася з низькою криз, які відбувались в державі з моменту проголошення незалежності з подальшим загостренням економічної ситуації в 2008 році. На даному етапі історичного розвитку спостерігається зниженням економічної активності, знеціненням грошової одиниці, посилення інфляційних процесів, падіння рівня ВВП, що є проявами загостренням відносин з Росією з 2014 року та початком повномасштабної збройної агресії РФ на початку 2022 року.

Так для захисту національних інтересів та підвищення рейтингу України на міжнародній арені з метою підвищення рівня економічного розвитку слід приділити уваги економічній безпеці держави та її ключовому елементу, фінансовій безпеці (далі ФБ), одному з головних елементів функціонування економічно розвинутої держави.

На першому етапі слід визначити сутність поняття економічна безпека (далі ЕБ), як передумови ФБ та визначення існуючих та потенційних загроз, які впливають на рівень ФБ України.

Вітчизняні та зарубіжні науковці не мають єдиної думки, щодо категорії «економічна безпека» та формують власне бачення даного поняття, що дозволяє на основі тлумачень наведених в додатку А, провести аналіз підходів та здійснити їх подальшу класифікацію за спільними ознаками, які наведені в таблиці 1.1.

Науковці в першу чергу виділяють ЕБ, як стан країни при якому забезпечується національні інтереси, та як наслідок можливість протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам. Буковська О.Д., Мішина І.Г., Белов О.Ф. та Буркальцева Д.Д. також виділяють необхідність захисту інтересів не тільки держави як політичної форми правління, а і врахування інтересів усіх суб`єктів

економіки (підприємств, суспільства та окремо взятих людей). Х. Маховскі в своїй праці торгівля схід-захід: розвиток, інтереси, перспективи, зазначає, про необхідність забезпечення високого рівня незалежності на міжнародній арені, для унеможливлення впливу на прийняття політичних рішень стратегічними партнерами. Лук'янова В.В. та Жаліло Я.А. зазначають про необхідність формування багатфакторної моделі ЕБ для якої буде притаманна постійна диверсифікація та самовідновлення.

Для узагальнення підходів науковців, виявлення в них суттєвих відмінностей та для наведення власного визначення поняттю «економічна безпека» слід провести їх класифікацію за ключовими напрямками.

Таблиця 1.1 – Узагальнена класифікація підходів до визначення поняття «економічна безпека» за ключовими напрямками.

Характеристика	Автор								
	Жаліло Я. А.	Буковська О.Д.	Юрій С.І.	Мішина І.Г.	Геєць В.М.	Лук'янова В.В.	Маховскі Х.	Белов О.Ф.	Буркальцева Д.Д.
Забезпечення національних інтересів.	+	+	+	+	+			+	+
Забезпечення стійкості та стабільності.		+	+		+	+		+	+
Забезпечення суверенітету та незалежності.					+	+	+		
Оновлення та самовдосконалення.	+					+			

На основі таблиці 1.1 можна сформулювати власне тлумачення поняття «ЕБ» – це стан економіки держави, за якого забезпечуються національні інтереси сторони та усіх її суб'єктів з постійним прагненням до самовдосконалення з метою досягнення високого рівня стійкості та стабільності до внутрішніх та зовнішніх загроз.

Слід зазначити, що «ЕБ» є одним з ключових елементів національної безпеки країни що забезпечує її сталий розвиток та в тісному взаємозв'язку з іншими елементами є основним фактором забезпечення існування тієї чи іншої держави.

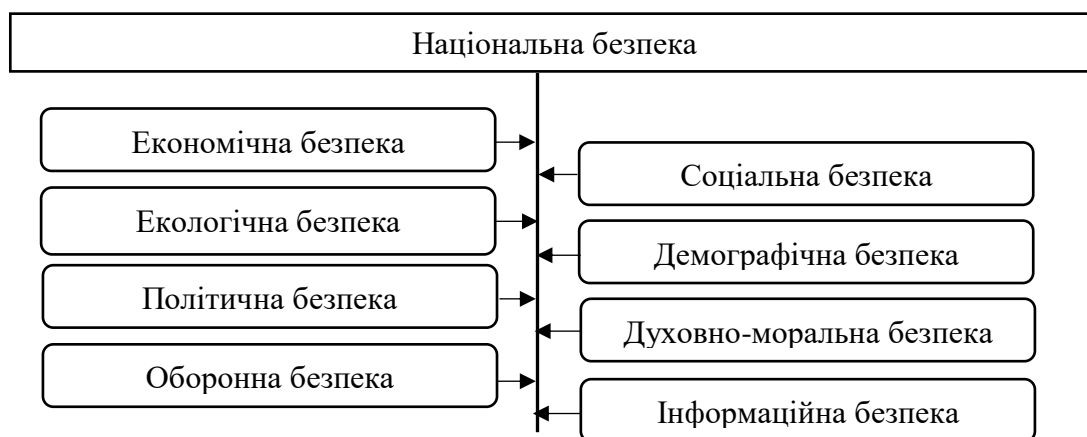

Рисунок 1.1 – Структура складових з яких складається національної безпеки держави

Відповідно до рисунку 1.1 основою національної безпеки (далі – НБ) є вісім критеріїв, варто відмітити чіткий взаємозв'язок елементів між собою, так зниження показників, що характеризують будь яку з вище представлених безпек неодмінно вплине на інші структурні елементи та на «НБ» в цілому.

Так, наприклад, вплив військових конфліктів окрім прямого знищення інфраструктури, об'єктів житлового характеру, підприємств, що безпосередньо знижує рівень ЕБ, та попри це інші складові НБ також потерпають від негативних наслідків та опосередковано впливають на загальний рівень безпеки:

- демографічна безпека – міграція населення, підвищенням рівня безробіття, формування від'ємного сальдо смертність/народжуваність,
- політична безпека – двояко впливає на ЕБ за рахунок «мілітарного» розвитку економіки знижує її потенціал та попри це забезпечує підвищення рівня обороноздатності країни
- екологічна безпека – забруднення хімічними речовинами річок, родючих земель, що впливає на зниження ефективності аграрного сектору економіки, тощо.

Таким чином ЕБ тісно інтегрована в загальну систему НБ та є насамперед є ключовим для існування держави оскільки в більшості сфер діяльності так чи

інакше стоїть питання розподілу економічних потоків та благ. Така кореляція дає можливість на основі рисунку 1.1 сформулювати складові що відносяться до структури економічної безпеки.

Структура ЕБ включає в себе показники від забезпечення якісного рівня життя суспільства, держави та кожної окремо взятої особи, підтримки стійкості в розвитку нації та державності до забезпечення високого рівня конкурентоспроможності вітчизняного виробництва та забезпечення стійкості та стабільності фінансового сектору країни (додаток Б).

Відповідно до цього, важливим елементом даного рисунку виступає фінансова безпека, що є ключовим елементом та «артеріями» які забезпечують всі економічні процеси без яких не можливо уявити існування економічно-правової держави. Так фінансова безпека включає в себе декілька складових, які відносяться до забезпечення стійкості та стабільності основних фінансових інституцій, які в свою чергу здійснюють управління, акумулювання та розподіл фінансових ресурсів.

Як результат, на основі проведеного дослідження, категорія «економічна безпека» характеризується в першу чергу забезпеченням: національних інтересів, стійкості та стабільності, суверенітету та незалежності, можливості до самооновлення та диверсифікації.

Варто відмітити особливу роль економічної безпеки в державі, оскільки зниження або зростання рівня демографічної, правової екологічної, соціальної безпеки, тощо, опосередковано впливає на рівень даної безпеки та навпаки ЕБ як один з ключових механізмів функціонування економічно-правової держави впливає на загальний рівень НБ та її окремо взяті складові.

Особливу увагу науковці приділяють ФБ держави, як ключовому елементу ЕБ оскільки безпека фінансової системи є основою для стабільного розвитку держави за рахунок виконання функції акумулювання та перерозподілу фінансових ресурсів між різними суб`єктами економіки.

1.2 Загальна характеристика фінансової безпеки держави та її складових елементів.

Питання фінансової безпеки безпосередньо пов'язано з забезпеченням стійкого та ефективного функціонування фінансової системи держави, як невід'ємного елемента для існування сучасної держави. Фінансова система є ключовим фактором для функціонування ринкової економіки, оскільки саме в ній відбувається формування та акумулювання ресурсів від одних осіб та розподіл та перерозподіл між особами, що потребують ці ресурси. Діяльність держави також складно уявити без категорії фінансів та існуючих фінансових інститутів, оскільки вона є одним з ключових учасників фінансової системи, яка здійснює нагляд та контроль за фінансовими інститутами.

Таким чином до основних завдань фінансової системи можна віднести наступній категорії (рисунок 1.2)

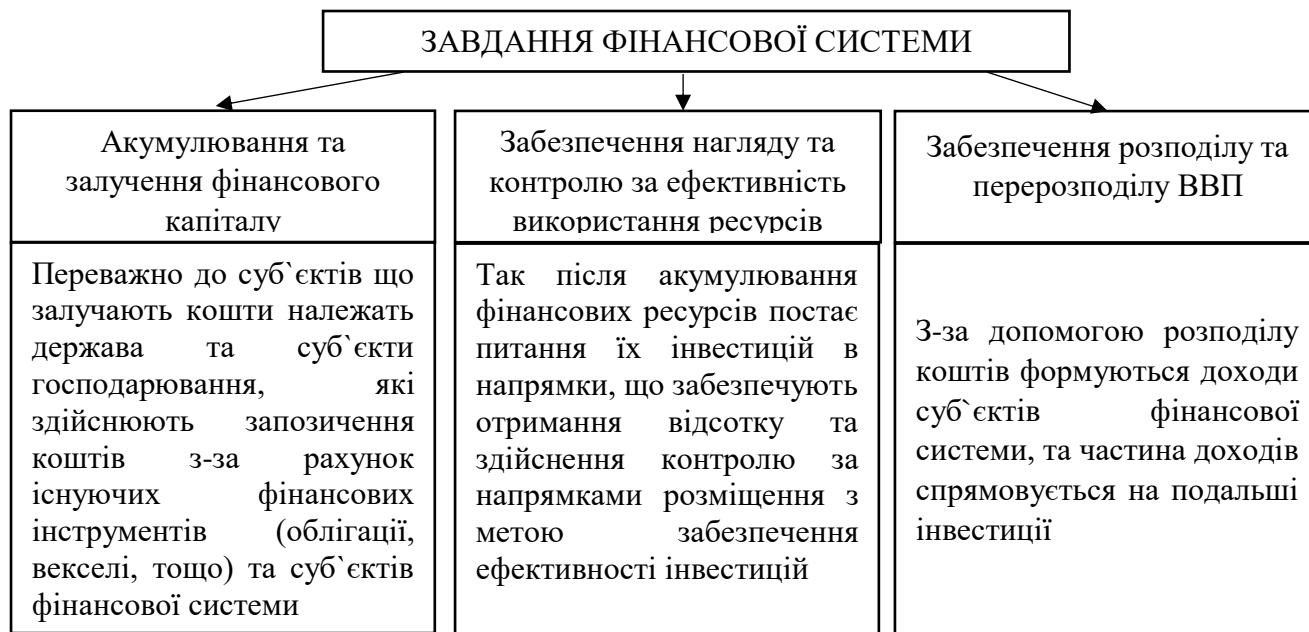

Рисунок 1.2 – Основні завдання фінансової системи

Об'єктом ФБ України в свою чергу виступає: фінансові інтереси, фінансові ресурси, фінансова система держави, публічний сектор (рисунок 1.3)

Так для визначення структури категорії «фінансова безпека» необхідно провести систематизацію підходів до визначення категорії та наведення власного визначення поняттю.

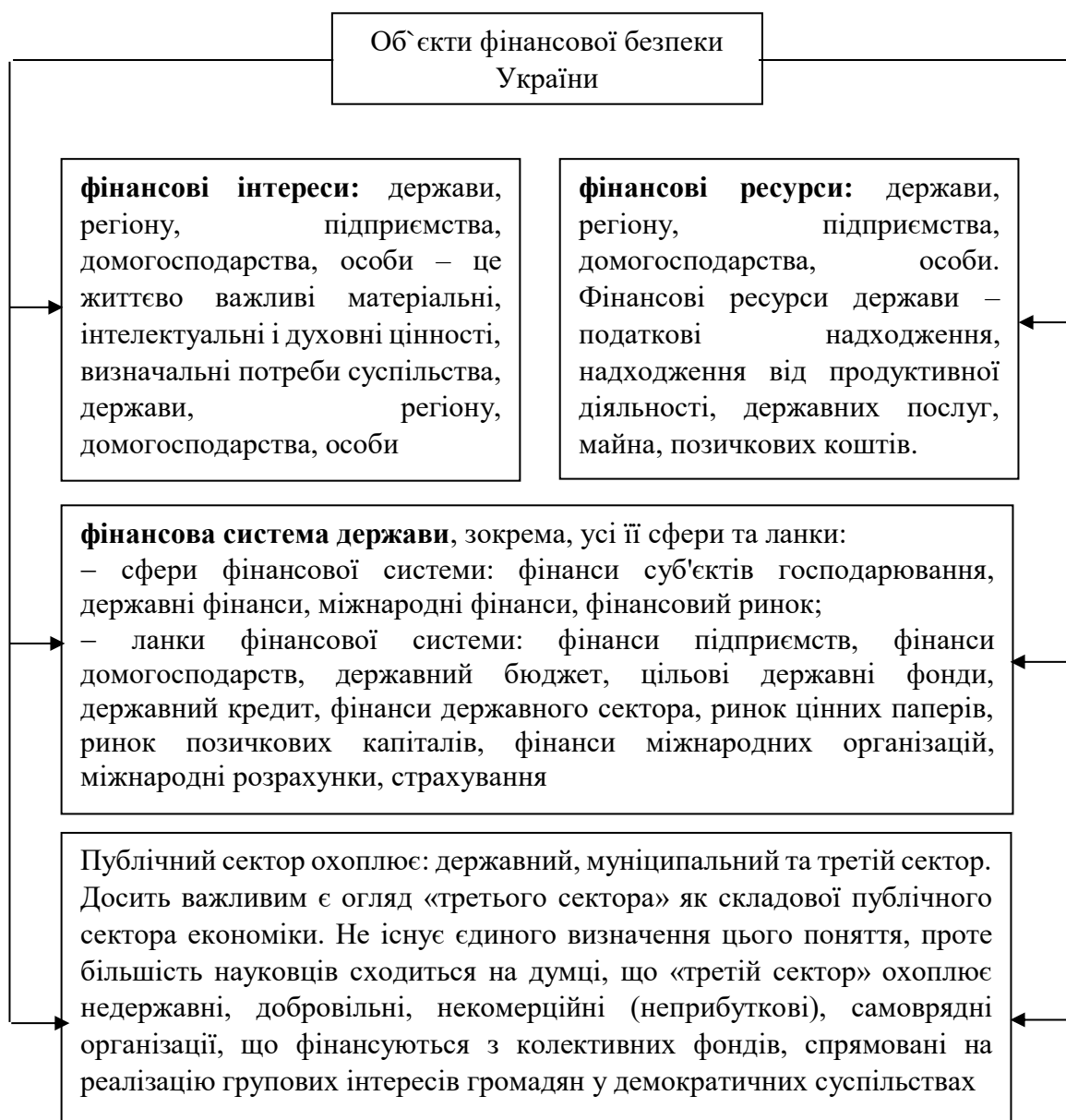

Рисунок 1.3 – Об'єкти фінансової безпеки України

Для систематизації інформації наведеної в додатку В.1 можна використати кластеризацію даних та сформувані семантичний графік поняття «фінансова безпека»

Таким чином науковці виділяють фінансову безпеку в першу чергу як важливою складовою економічної безпеки (Баранівський О.І., Столяренко О.,) та як такий стан фінансової системи за якого забезпечується умови для розвитку

країни та її фінансових сфер, (Романів В.В., законодавство України. Геєць В.М.). Також ФБ розглядають як специфічний вид відносин, що виникають між державою та її суб`єктами.

Рисунок 1.4 – Семантичний аналіз категорії «Фінансова безпека держави» на основі визначень науковців

Та в незалежності від першої частини тлумачення (розгляд як складової та/або специфічних відносин) більшість науковців сходяться до думки в другій частині та виділяють основні тези такі як: забезпечення стійкості та стабільності на фінансовому секторі, підтримку сталого фінансово-економічного розвитку, а також забезпечення захищеності від внутрішніх та зовнішніх загроз.

На основі семантичного аналізу варто навести власне поняття категорії ФБ. Так фінансова безпека держави – це стан фінансової системи та її складових за якого забезпечується захист інтересів держави що стосуються фінансових питань, а також гарантування захищеності від зовнішніх та внутрішніх загроз які впливають на фінансовий стан країни.

Важливим питанням постає визначення структури фінансової безпеки: визначення її ланок та складових що впливають на загальний показник рівня ФБ цим самим розширивши додаток Б.

Відповідно до додатку ФБ держави включає в себе 6 складових, які характеризують стійкість та стабільність ланок фінансової системи. Опираючись на вагові коефіцієнти що представлені в Методичних рекомендаціях щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, можна зробити градацію вагомості та впливу на загальний показник ФБ.

Рисунок 1.5 – Градація складових інтегровального показника фінансової безпеки

Відповідно до інформації наведеної на рисунку 1.4 можна стверджувати про важливість всіх компонентів, та їх безумовний вплив на рівень загального показника безпеки. Варто зазначити, що найбільшою вагомістю для ФБ слугують складні структурні макро-категорії як: бюджетна безпека (забезпечення ефективного управління доходами та видатками державного та місцевих бюджетів), грошово-кредитна безпека (забезпечення доступності до якісних фінансових ресурсів), боргова безпека (управління зовнішнім та внутрішнім боргом, залучення запозичень, контроль за доларизацією економіки, тощо).

Необхідно також виділити суб'єктів та інститути фінансові системи які безпосередньо здійснюють забезпечення безпеки загального рівня та кожного окремо взятого елемента ФБ. Так загальна структура є досить розгалуженою та попри це в ній є декілька ключових елементів, які прямо впливають на забезпечення ФБ держави (додаток Д).

Відповідно до додатка можна зробити висновок, що більшість державних суб'єктів в тій чи іншій мірі повинні забезпечувати національну, економічну та фінансову безпеку держави, за рахунок не лише управління фінансовою системою а і через механізми права, нагляду, моніторингу, тощо.

Також існують суб'єкти які здійснюють пряме управління в сфері фінансів та її елементів, до їх обов'язків входить значний спектр завдань, наприклад: пруденційний нагляд за банківською сферою, організація грошово-кредитної політики, зниженням рівня корупції як на рівні державного апарату та всіх її гілок так і на рівні окремих суб'єктів господарювання, розслідування адміністративних та кримінальних правопорушень в сфері фінансів, забезпечення рівного доступу та можливостей на фондовому ринку, оцінка ризиків, що притаманні фінансовій сфері, запобігати та протидіяти легалізації (відмиванню) коштів, тощо.

Необхідно і відмітити новостворений орган заснований в 2021 році, Бюро економічної безпеки, місією якого є пряме забезпечення ЕБ України за рахунок аналітики економічної сфери, зниження рівня її тінізації, поступова інтеграція в Європейський економічний простір, а також здійснення правоохоронні дії, які проявляються в фіксуванні правопорушень, які впливають на рівень економічної безпеки з подальшою протидією таким порушенням [11].

Отже, в ході аналізу можна зробити висновок, що категорія фінансова безпека України, є однією з головних складових економічної безпеки держави, за якого забезпечується захищеність інтересів держави в фінансовій сфері та протидія зовнішнім та внутрішнім загрозам що впливають на фінансовий сектор.

ФБ складається з 6-ти елементів, з який найбільший вплив на загальний, інтегрований показник ФБ здійснюють: бюджетна, грошово-кредитна та боргова безпека, та попри це зниження рівня безпеки будь якого з показників знижує рівень ФБ а також безпосередньо знижає загальну національну безпеку України.

Більшість суб'єктів що відносяться до сфери державного управління здійснюють опосередкований або прямий вплив на стан фінансової системи та на її безпеку. Прямий вплив в більшості випадків здійснюють регулятори фінансової діяльності (Національний банк України, Національна комісія з цінних паперів та

фондового ринку), також варто відмітити органи які створенні для безпосереднього контролю за економічною безпекою (Бюро економічної безпеки), задачею якого є за рахунок аналітичної та правоохоронної складових забезпечувати захищеність ЕБ від внутрішніх та зовнішніх шоків.

1.3 Механізм управління фінансовою безпекою держави

Для забезпечення фінансової безпеки держави необхідно розглянути принципи та механізм управління та забезпечення ФБ України.

Механізмом в свою чергу виступає система яка поєднує в собі певні методи та напрямки щодо виявлення та нейтралізації загроз, що притаманні фінансовій сфері з метою забезпечення національних інтересів [20].

Для початку аналізу доцільно розглянути з точки зору принципів управління ФБ України (Додаток Е).

Таким чином управління фінансової безпеки ґрунтується на правових засадах, верховенства права, своєчасності прийняття мір для забезпечення стійкості та стабільності системи, а також делегування повноважень органам державної влади з питань забезпечення фінансової безпеки.

Специфічні принципи притаманні лише ФБ, базуються на досягненні балансу в інтересах між державою та юридичними і фізичними особами, а також дотримання виконання функцій фінансової системи щодо залучення та перерозподілу фінансових ресурсів з метою досягнення макрофінансової стабільності [18].

Відповідно до принципів слід розглянути механізм управління фінансової безпеки який базується на забезпеченні адекватності фінансової політики, стійкістю та стабільністю системи, моніторингу та захисту від загроз, формування національних інтересів в сфері фінансів та визначення способів їх досягнення, формування методів забезпечення безпеки, тощо [18] (Додаток Ж).

Відповідно до додатку механізм управління та фінансової безпеки базується на задоволенні трьох основних елементів:

- фінансові інтереси держави;
- кластеризації зовнішніх та внутрішніх загроз що впливають на фінансову систему;
- розроблення системи раннього попередження та протидії загрозам.

Таким чином механізм управління ФБ держави являє собою – сукупність станів та процесів, з яких складається управління щодо протидії небезпекам, загрозам та ризикам з урахуванням усіх характеристики та умов функціонування держави.

Так механізм забезпечує моніторинг, всеосяжний аналіз економічних та фінансових показників, їх прогнозування на наступні періоди. Під визначенням індикаторів мається на увазі формування уявлення про показники, що впливають на рівень ФБ та оцінку їх порогових значень, виходи за межі яких, може свідчити про загрозу фінансовій безпеці.

Заходи щодо нейтралізації загроз покладаються на державні органи управління, які здійснюють розрахунок ключових індикаторів, що впливають на поточний рівень безпеки та здійснюють прогнозування для попередження можливих загроз в майбутньому.

До ризиків та загроз притаманних фінансовій системі України належать (рисунок 1.6)

Відповідно до рисунку 1.6 можна стверджувати, що більшість зазначених негативних загроз можливо мінімізувати при організації зваженої фінансової політики, розробки стратегії та тактики фінансового управління [24].

Діяльність держави базується на 4-ох напрямках:

1) постійний моніторинг фінансового стану з визначенням відхилень від нормативних показників тих чи інших ланок фінансової системи;

2) розробка тактики та стратегії щодо забезпечення стійкості та стабільності фінансової системи, розробка заходів для підтримки рівня ФБ.

3) юридичний напрямок підтримки рівня ФБ за рахунок законодавчих актів в сфері управління ФБ держави.

4) побудова системи оцінки рівня фінансової безпеки, розрахунок супутніх показників та інтегрованого значення показника, що характеризує рівень безпеки фінансового сектору.

Рисунок 1.6 – Ризики та загрози для фінансової безпеки України

Для оцінки рівня економічної безпеки в 2013 році було оновлено методичні рекомендації які складені для оцінки економічної безпеки за ключовими показниками як по кожній сфері так і розрахунку загального показника.

Окрему увагу в даному механізмі приділяють саме фінансовій безпеці, як ключовому елементу забезпечення ЕБ держави. Механізм розрахунку наведено в додатку К.

Інтегральний показник фінансової безпеки України розраховуються відповідно до вагових коефіцієнтів наведених на рисунку 1.4.

Таким чином показники за окремими елементами дають змогу оцінити захищеність різних сфер ФБ та проаналізувати їх в динаміці з метою виявлення наявних загроз та прийняття управлінських рішень, щодо урегулювання існуючих ризиків.

Підсумувавши вище наведену інформацію можна зробити висновок, що економічна безпека України є вирішальним чинником що забезпечує нормальну діяльність держави захист її інтересів від різних загроз, як зовнішніх так і внутрішніх з метою стабільного розвитку держави, підприємств, суспільства. ЕБ в свою чергу, забезпечується за рахунок фінансового сектору який є ключовим елементом, що здійснює управління фінансовими потоками, забезпечення держави ресурсами для здійснення її поточної діяльності, та формування коштів для їх подальшого інвестування.

Однією з найважливіших складових такої безпеки є фінансова, яка є гарантом стабільного функціонування держави та забезпечує її розвиток за рахунок забезпечення виконання функцій фінансової системи.

Фінансова безпека складається з шести компонентів, які характеризують безпеку різних елементів фінансової системи та окремо характеризують її елементи (стан боргової безпеки, стан банківського сектору, рівень доларизації економіки, дефіцит (профіцит) державного бюджету, тощо).

Відповідно до механізму управління ФБ важливу роль відіграють державні органи, які на основі постійного моніторингу фінансового сектору виявляють ризики та загрози, на основі яких приймаються управлінські рішення щодо забезпечення ефективності діяльності фінансового сектору та відповідно до забезпечення фінансової безпеки України.

Інтегральний показник є ключовим елементом що дає змогу дати оцінку безпеці за певний період, проаналізувати негативні та позитивні зрушення, що призвели до зміни рівня показника в ту чи іншу сторону, а також зробити порівняння в динаміці.

2 ОЦІНКА ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

2.1 Аналіз рівня фінансової безпеки України та її окремих складових

В ході аналізу встановлено значущість фінансової безпеки держави та її вплив на економічну безпеку, варто зазначити, що на думку більшості науковців ФБ є ключовим елементом в забезпеченні стабільного розвитку держави та виконання покладених на неї функцій.

Механізм розрахунку рівня фінансової безпеки базується на розрахунку ключових її складових, нормуванні індикатора та формування інтегрального показника відповідно до методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України.

Список індикаторів наведено в додатку К. Отримані показники необхідно привести до зіставних показників, з-за допомогою нормування, отримані значення будуть знаходитись в межах від 0 до 1, або від 0% до 100%. Визначення субіндексів складових ФБ здійснюється за використання вагових коефіцієнтів наведених в таблиці Л.1. На основі субіндексів розраховується інтегрований показник фінансової безпеки, відповідно до коефіцієнтів таблиці Л.2. (додаток Л).

Для отримання більш глибокого розуміння стану ФБ доцільно взяти період в 10 років, а саме з 2010 по 2021 рік, з подальшим розбиттям його на періоди, що дозволить провести оцінку окремих часових відрізків опираючись на загальний стан економіки та фінансової системи зокрема в тому чи іншому періоді (Додаток М,Н).

Відповідно до значення інтегрального показника доцільно даний проміжок поділити на три періоди:

2010-2013 рік – зростання показників фінансової безпеки та її складових, зниження рівня непрацюючих активів, досягнення рекордного рівня капіталізації лістингових компаній, тощо.

2014-2017 рік – загострення політичної ситуації в країні, тимчасове окупація АРК та східних регіонів країни, зниження економічної активності, знецінення грошової одиниці, падіння ВВП, тощо.

2018-2021 рік – зниження боргового навантаження на державу, зниження рівня доларизації грошової маси, зростання монополізації на банківському ринку, тощо.

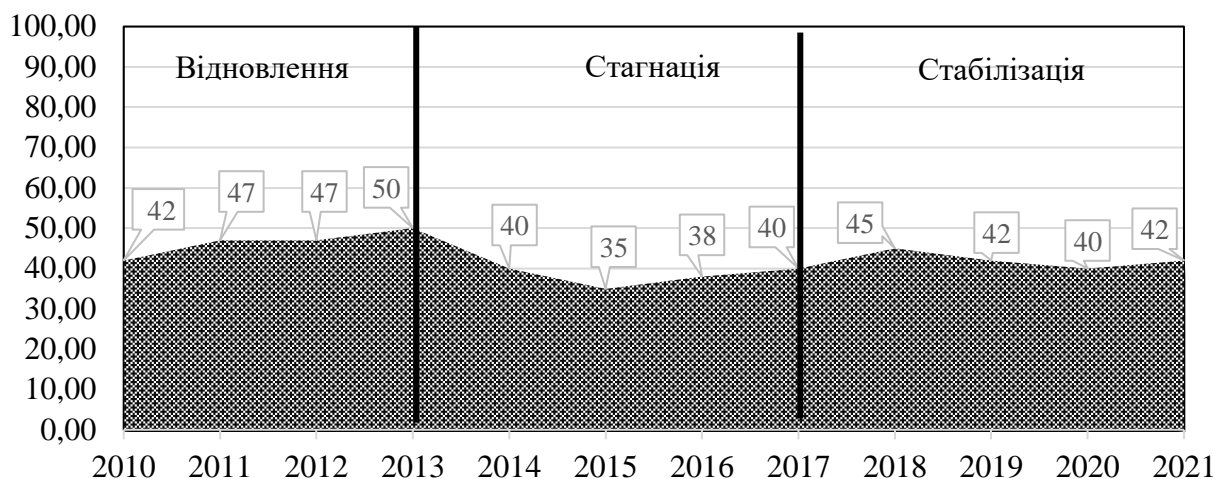

Рисунок 2.1 – Інтегральний показник фінансової безпеки

Загальна інфографіка за аналізований період наведена в додатку М.

Період відновлення характеризується поступовим зростанням рівня фінансової безпеки, після кризових явищ 2008-2009 років. Так в 2009 році спостерігалось падіння реального ВВП на 14,8%, ВВП на душу населення в свою чергу знизилось до 2844 дол.сша, в порівнянні з 2008 роком де цей показник становив 3322 дол.сша, падіння рівня доходів населення зростання дефіциту бюджету, тощо [5].

Щодо показника фінансової безпеки то він поступово зростає, приріст в 2013 році становив 11,90% в порівнянні з 2010 роком. Для розуміння за які складові були стимуляторами та навпаки дестимуляторами для інтегрованого показника слід провести їх аналіз, (для зниження зорового навантаження, показники поділені в групи по три одиниці).

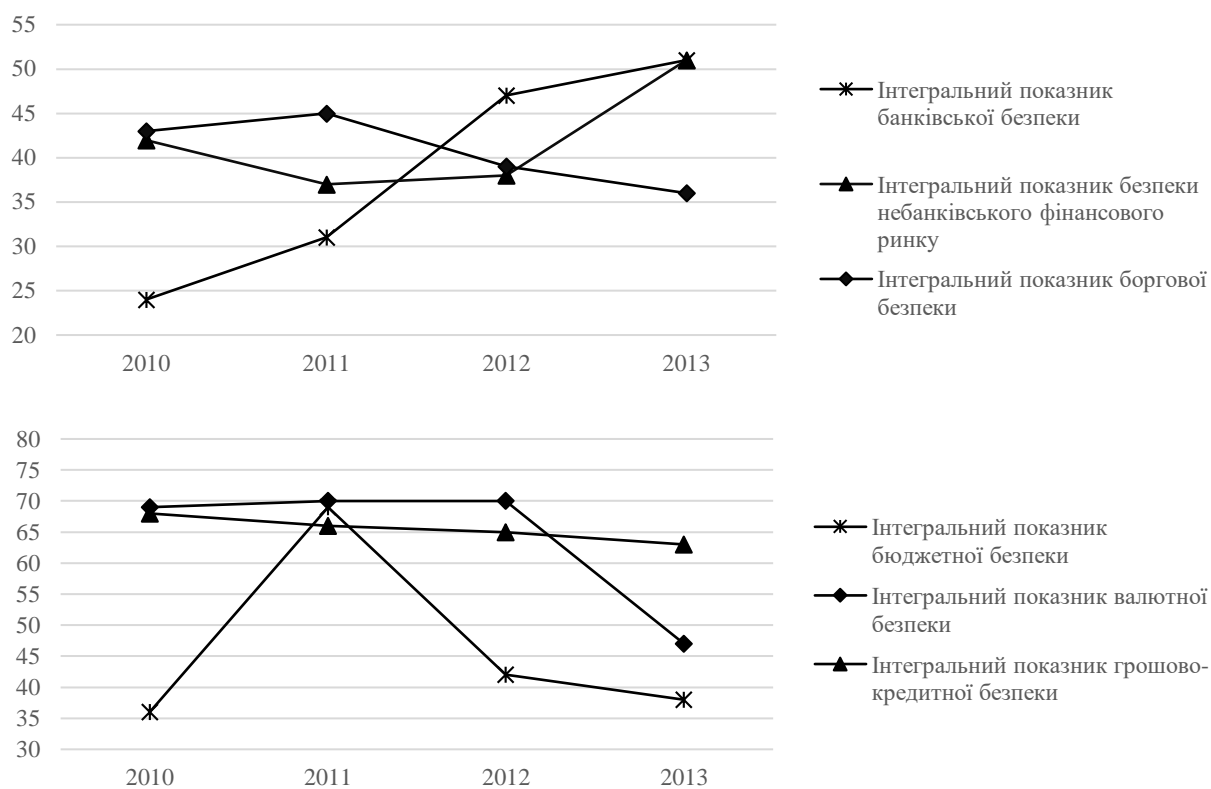

Рисунок 2.2 – Інтегральні показники складових фінансової безпеки за період з 2010 по 2013 роки.

Відповідно до рисунку 2.2 показники:

1) боргова безпека – спостерігається поступове падіння на 19% в 2013 році порівнюючи з початковою точкою аналізу, що пов'язано з зростанням як зовнішнього так і внутрішнього боргу країни в середньому на 15% щорічно [14], що вплинуло на відношення боргу до ВВП який є вирішальним при оцінці рівня даного показника;

2) банківська безпека – зростає до 2012 року, після чого показник залишається майже на одному рівні, що досягалось за рахунок відносно невеликого значення непрацюючих активів в банках, а також зниженням рівня співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті до 119%, попри це варто відмітити що бажана відмітка знаходиться на рівні 90%, значення вище 110% варто розцінювати як загрозу для банківської системи. Також за останні два роки в аналізованому періоді банківська система вийшла на додатній показник рентабельності активів, а також зниженням частки іноземного капіталу в структурі

статутного капіталу, в першу чергу за рахунок скорочення кількості таких банків на ринку, попри це цю нішу активно зайняли банки з Російським капіталом збільшивши свою присутність на банківському ринку України [23];

3) безпека небанківського фінансового ринку – в першу чергу зростання значення забезпечувалось за рахунок рекордного для України показника рівня капіталізації лістингових компаній, який в середньому складав 29%, що на 73000% більше ніж показник 2021 року (0,04% ВВП). Так серед основних цінних паперів на ринку були корпоративні облігації, близько 65-70%, які і склали найбільші обсяги торгів;

4) бюджетна безпека – так рівень безпеки є досить низьким за аналізований період, слід виділити 2011 рік, де значення показника є на прийнятному рівні, в першу чергу така ситуація склалась через зниження дефіциту державного бюджету до -2% ВВП, що є оптимальним значенням, в першу чергу такий рівень вдалось досягти за рахунок кредитування бюджету (4,8 млрд грн, варто зазначити що це найбільший показник за аналізований період) [26];

5) валютна безпека – за аналізований період спостерігається зростання міжнародних резервів, та поступове зниження рівня доларизації економіки, та попри це в 2013 році показник знизився на 32%, що пов'язано з загостренням політичної та економічної ситуації в кінці 2013 року;

б) грошово-кредитна безпека характеризується стабільним рівнем показників за аналізований період, варто зазначити тенденцію до зниження загального рівня безпеки на 3-5% щорічно, дану динаміку можна пояснити підняттям рівня середньозваженої процентної ставки та зниження рівня довгострокових кредитів в загальному об'ємі наданих позик.

Таким чином за період в 2010-2013 рік спостерігається зростання інтегрованого показника ФБ за рахунок безпеки небанківського та банківського сектору. Варто також зазначити, що в даному період спостерігається падіння низьки показників, що наприкінці 2013 та на початку 2014 наблизить фінансову безпеку держави до стагнаційного періоду.

Наступний період починається з 2014 року, який характеризується загостренням політичної, економічної, військової кризи та відповідно зниженням рівня ФБ, що найбільше помітно в 2014 та 2015 роках, де показники всіх складових знизились на 20-25%. Загальний рівень кризи краще за все прослідковуються за макропоказниками, падіння реального ВВП в 2014 та 2015 роках на 6,6% та 9,8% відповідно. Також необхідно зазначити зниження середнього рівня заробітної плати в країні, так найменше значення зафіксовано в 2015 році, яке становило 192 дол. США., що безумовно впливає на ділову активність та можливість інвестування населення [30].

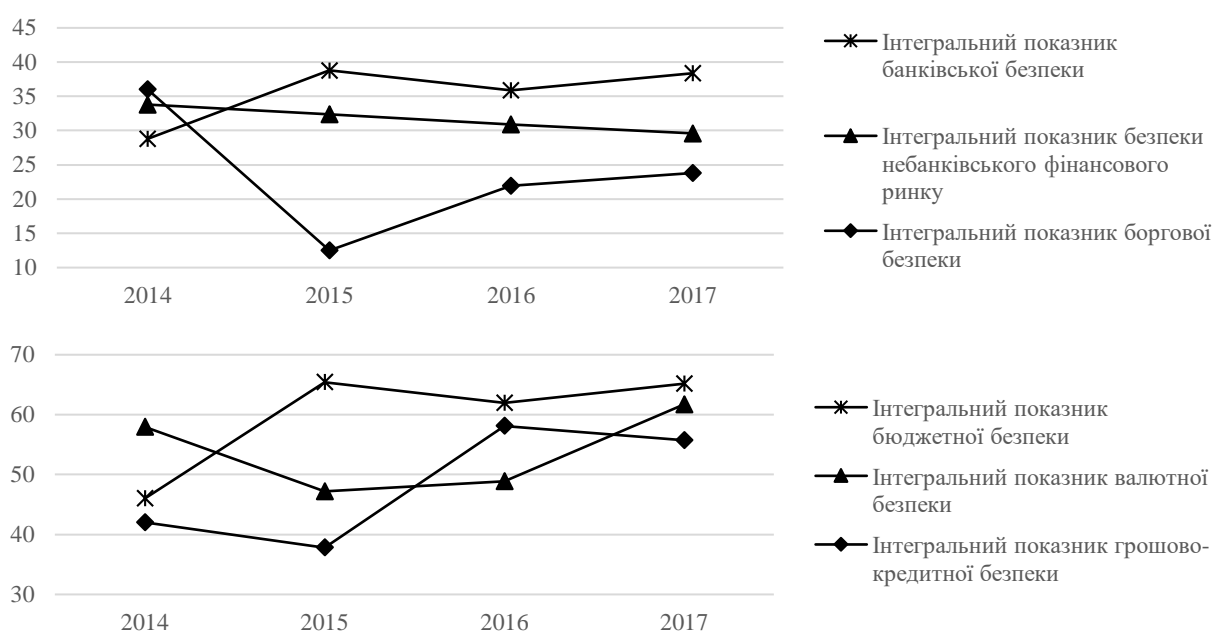

Рисунок 2.3 – Інтегральні показники складових фінансової безпеки за період з 2014 по 2017 роки

Так показники безпеки фінансового сектору за даний період характеризується:

1) боргова безпека знаходиться на критичному рівні. Низький показник спостерігається в 2015 році, відносно 2013 року він знизився майже в три рази, що пояснюється рекордним зростанням державного боргу, понад 60 млрд. дол. США в 2015 та 2016 році [13];

2) банківську систему за період 2014-2017 була трансформовано та докапіталізовано, так за аналізований період за сприянням Національного банку України було виведено 84 банки [31]. Відповідно до статистики НБУ можна констатувати зниження рентабельності активів та капіталу, зростання рівня непрацюючих кредитів, варто відмітити що переважний відсоток NPLs сконцентрований саме в державних банках. На фоні наявних проблем відбувається зниження стійкості та стабільності банківської системи, доларизація економіки, зниження кредитної діяльності, зниження рівня довіри населення, тощо. Така ситуація негативно вплинула на показник безпеки, особливо це помітно в 2014 році, проте субіндекс демонструє незначне зростання показника в наступних роках;

3) показник безпеки небанківського фінансового ринку в даному періоді має схожу динаміку руху, та продовжує рецесію попереднього періоду, необхідно приділити увагу капіталізації лістингових компаній відносно ВВП, яка впала майже до нуля, що свідчить про кризу фінансового ринку;

4) з загостренням кризи в 2014-2017 роках показник бюджетної безпеки знижується в порівнянні з попередніми періодами в першу чергу на таку тенденцію впливає: збільшення рівня дефіциту державного бюджету, а також необхідність значної частки ресурсів для обслуговування та погашення державного боргу;

5) ключовими факторами що впливали на рівень валютної безпеки варто вважати знецінення національної грошової одиниці відносно інших валют, а також підвищення рівня доларизації економіки, прослідковується тенденція попиту на заощадження в іноземних валютах. Необхідно підкреслити, зростання показника валютної безпеки до 62 од., що свідчить про поступову стабілізацію та вихід на показники 2010-2013 року;

б) в зв'язку з кризовими явищами в аналізований період прослідковується зниження інтегрованого показника грошово-кредитної безпеки. Так за 2014-2017 роки зросли обсяги готівки поза банками, що є не контрольованою грошовою масою з притаманними їй ризиками, також знизився індикатор кредитної діяльності, в зв'язку з значним зростанням кредитних ставок, що ставить під загрозу можливість обслуговування такого боргу.

Резюмуючи даний період можна зазначити зниження загального рівня ФБ, зниження економічної діяльності юридичних та фізичних осіб, що прямо вплинуло на весь фінансовий сектор. Слід приділити увагу формуванню кризи на банківському ринку: зниження рівня рентабельності, вихід з ринку до 50% банків, накопичення в банках, особливо державної власності, високого рівня непрацюючих активів. В 2014 році загострюється ситуація на фондовому ринку, на фоні економічної кризи варто резюмувати про зниження ділової активності, перехід від пайових інструментів до інструментів з фіксованою дохідністю, вихід на перший план (до 88% загального обсягу фондових інструментів) державних облігацій.

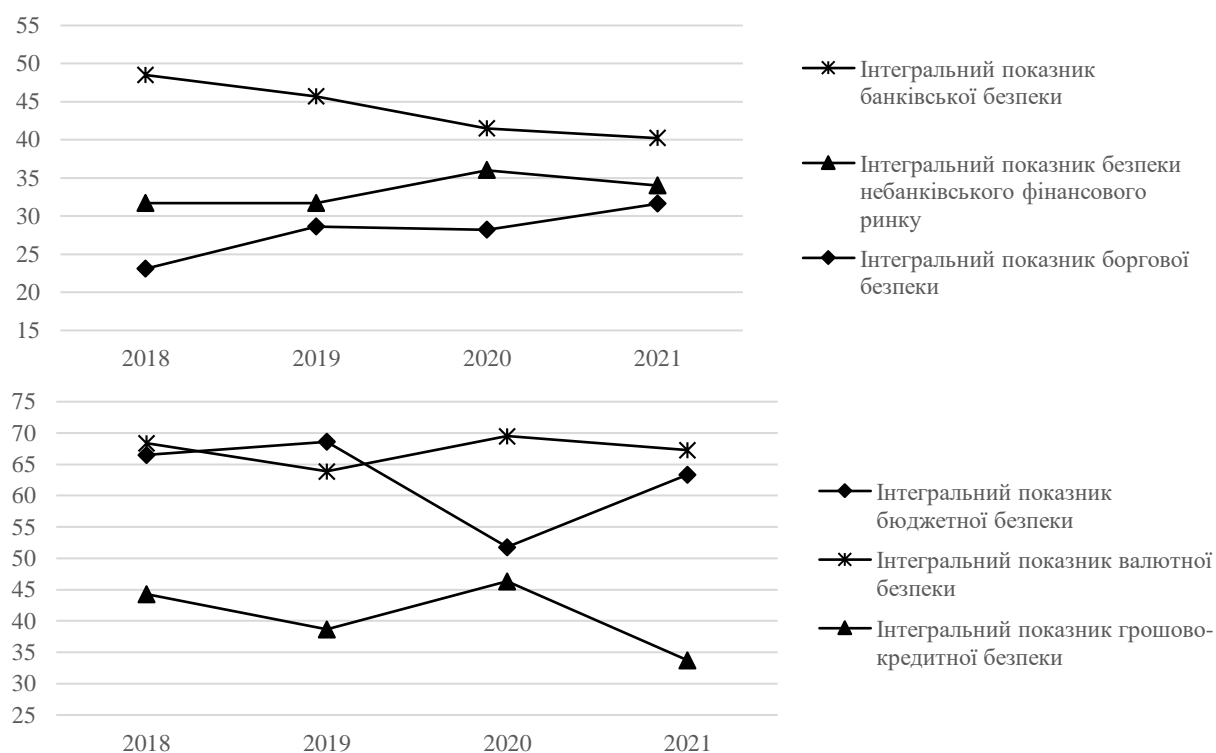

Рисунок 2.4 – Інтегральні показники складових фінансової безпеки за період з 2018 по 2021 роки

Наступний період має назву «стабілізація», що пояснюється закріпленням показників ФБ України на певному рівні та поступове відновлення та подальший розвиток фінансового сектору. На макрорівні також спостерігається певний сталий розвиток, зростання рівня ВВП кожного року в середньому на 2,5-3% (за виключенням 2020 року, що пов'язано з зниженням ділової активності на фоні

пандемії хвороби Covid-19), ВВП на душу населення в свою чергу наблизився на докризовий рівень 2010-2013 років [2].

Індикатори фінансової безпеки мають наступну характеристику:

1) інтегрований показник банківської безпеки показує поступовий спад на 5-7% щорічно. З позитивних моментів слід відмітити активну роботу банківської системи та регулятора по зниженню рівня непрацюючих активів, негативним явищем слід зазначити, монополізацію ринку банківських послуг найбільшими банками, так частка 5-ти найбільших банків в системі становила 60%;

2) безпека небанківського фінансового ринку зросла на 6% в 2021 році в порівнянні з 2018 роком, загальний показник в більшій мірі змінюється в відповідь на зміну показника «Частка надходжень страхових премій 3-х найбільших страхових компаній у загальній структурі», в залежності від його коливань;

3) субіндекс боргової безпеки зріс на 39% на кінець аналізованого періоду, що свідчить про зниження боргового навантаження, необхідно звернути уваги на ефективну роботу державних інститутів щодо нарощування резервів та обслуговування боргу;

4) валютна безпека за аналізований період залишався на одному рівні, за 2018-2021 рік варто відмітити зниження рівня доларизації грошової маси в 2020 році на 15% в порівнянні з 2018 роком, та незначним зростанням в 2021 році на фоні кризи, в які як правило населення віддає перевагу іноземним валютним заощадженням;

5) бюджетна безпека країни з 2017 по 2019 рік залишалась в досить стійких межах, в 2020 році зі зниженням ділової активності підприємств і організацій, зменшення доходів населення через пандемію та законодавчі обмеження до яких вона призвела, що спричинило падіння до -5% дефіциту бюджету відносно ВВП;

б) грошово-кредитна безпека показує зниження показників на кінець аналізованого періоду. Так частка споживчих кредитів виросла майже в двічі, що свідчить про зростання беззаставних кредитів саме серед фізичних осіб, та зниження активності юридичних осіб, які отримують кредити для розвитку та поточної діяльності бізнесу.

Так в ході аналізу проаналізовано індикатор фінансової безпеки за період з 2010 по 2021 рік. Динаміка показника показує щорічне зростання на 5-7% до 2013 року, з подальшим зниженням в 2014-2017 роках в відповідь на економічну та політичну кризу в країні. З 2018 року показник сягає докризового рівня та продовжує сталий розвиток.

Такі коливання дали змогу умовно поділити показник на три періоди, виділити основні проблеми на кожному етапі та чинники, що їх зумовили. Перший період (2010-2013) демонструє зростання рівня фінансової безпеки за рахунок укрупнення безпеки небанківського та банківського сектору. Період з 2014 по 2017 характеризується зниженням більшості макропоказників, ділової активності, інвестиційної діяльності, занепадом фондового ринку, тощо, що прямо вплинуло на фінансову систему, а отже і на показник безпеки.

Інтегральний показник в остатньому періоді показує незначні коливання на рівні 40-45, також варто відмітити роботу регуляторів та держави, щодо управління фінансовими ресурсами з питань забезпечення фінансової безпеки держави.

2.2 Моделювання тенденцій розвитку інтегрального показника фінансової безпеки держави.

Аналіз інтегрованого показника фінансової безпеки та його індексів показують в цілому середній та незадовільний рівень значень. Оскільки фінансова система є «артеріями» діяльності держави, забезпечуючи рух ресурсів між різними суб'єктами, що підтверджує актуальність аналізу та потребує розвитку та доповнення.

Доцільно здійснити прогнозування індексу на наступні періоди, для розуміння трендового напрямку показника фінансової безпеки. Для прогнозування було застосовано модель авторегресивного інтегрованого ковзного середнього

(ARIMA-модель), яка забезпечує точність при роботі з стаціонарними та нестаціонарними часовими рядами.

Методологія Бокса-Дженкінса підбору ARIMA моделі для часового ряду складається з 3-х етапів:

- 1) ідентифікація моделі;
- 2) оцінювання моделі і перевірка її адекватності;
- 3) прогнозування [1].

Для початку аналізу необхідно привести дані до стаціонарних значень, що робиться з-за допомогою різниці першого порядку:

$$\text{Перші різниці} = y_t - y_{t-1} \quad (2.1)$$

Для розрахунку коефіцієнтів автокореляції необхідно визначити лагові змінні, тобто такі змінні які є зсунуті в часі на один і більше період, які є необхідними для врахування при побудові прогнозу.

Автокореляція є коефіцієнтом на основі розрахунку кореляції між стаціонарними значеннями та лаговими змінними.

Перевірка моделі на адекватність оцінюється з-за допомогою коефіцієнта MAPE (Mean Absolute Percent Error), який становить 8,62%, що показує відстань від справжнього значення та виражає точність прогнозової моделі та її середню похибку. Так не існує точного значення для MAPE, варто відмітити, що чим нижче рівень коефіцієнта тим точніше є модель.

Прогнозне значення розраховується за формулою

$$y^{\wedge} = y_t + \Delta y_t \quad (2.2)$$

Таким чином прогнозне значення розраховується при додаванні фактичного значення та добутку різниці першого порядку помноженого на коефіцієнт автокореляції першого порядку, загальна таблиця розрахунку має наступний вигляд (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 – Прогноз з використанням ARIMA-моделі

№	Рік	Фінансова безпека (yt)	(yt-yt(-1))	Лагові змінні		Δy_t	yt прогноз.	APE (абсолютна похибка)
				1 порядок	2 порядок			
1	2010	42		1 порядок	2 порядок			
2	2011	47	5	0	3			
3	2012	47	0	3	-10	0,1770	47,1770	0,3766
4	2013	50	3	-10	-5	0,0000	47,0000	6,0000
5	2014	40	-10	-5	3	0,1062	50,1062	25,2655
6	2015	35	-5	3	2	-0,3540	39,6460	13,2741
7	2016	38	3	2	5	-0,1770	34,8230	8,3606
8	2017	40	2	5	-3	0,1062	38,1062	4,7345
9	2018	45	5	-3	-2	0,0708	40,0708	10,9538
10	2019	42	-3	-2	2	0,1770	45,1770	7,5643
11	2020	40	-2	2		-0,1062	41,8938	4,7345
12	2021	42	2			-0,0708	39,9292	4,9305
13	2022	42,07	0,07			0,0708	42,0708	
14	2023					0,0025	42,0733	

Відповідно до таблиці можна констатувати мінімальну зміну показника в сторону зростання 42,0708 в 2022 році та 42,0733 в 2023, а незначна похибка коефіцієнта MAPE свідчить про надійність прогнозу. Для надійності та можливості порівняння декілька варіантів прогнозу для цього використано програмне забезпечення Excel та його функцію «лист прогнозу».

Відповідно до листу прогнозу показник фінансової безпеки падає до 41,36 в 2022 році та 40,95 в 2023. ARIMA в свою чергу показує позитивну зміну на 0,20% щорічно. Таким чином можна стверджувати про продовження стабільного періоду функціонування фінансової системи та перебування інтегрованого показника фінансової безпеки в межах 41-43% наступні два роки.

Для виявлення впливу макропоказників на рівень фінансової безпеки слід розрахувати багатофакторну кореляційно-регресійну модель, яка буде показувати вплив факторів, що характеризують рівень економічного розвитку держави на індикатор ФБ, до таких показників слід віднести:

- номінальний ВВП – показник, що який оцінює остаточні результати поточного виробництва в країні за певний проміжок часу;

– індекс інфляції – порушення процесу загального відтворення, що проявляється у переповненні сфери обігу грошовими знаками понад реальні потреби та в їх знеціненні [17];

– рівень зайнятості населення – характеризує відношення працюючого населення від 15 років і старше до загальної кількості населення даного віку. Також для характеристики обрано рівень безробіття, як антипод показника зайнятості населення [33];

– індекс глобальної конкурентоспроможності – комплексний інструмент, який вимірює мікро- та макроекономічні основи національної конкурентоспроможності [3];

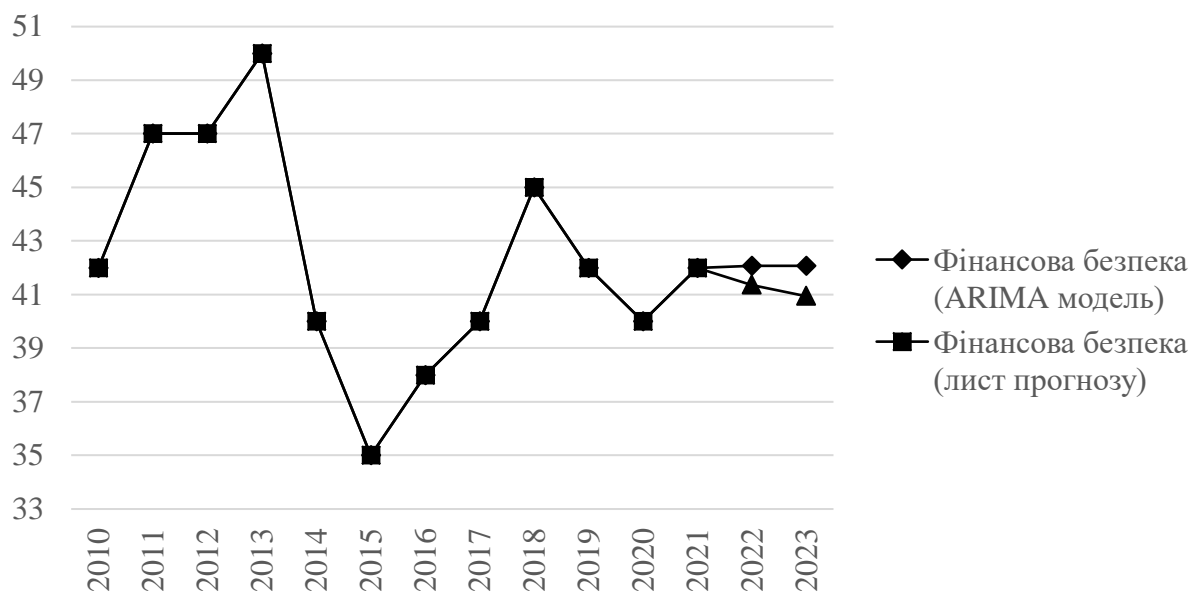

Рисунок 2.5 – Порівняння прогнозів з використанням ARIMA-моделі та «Лист Прогнозу»

Результатом регресійного аналізу є модель, яка має наступний вигляд:

$$Y = 0,0076 * X_1 - 1,065 * X_2 - 0,002 * X_3 + 1,417 * X_4 - 10,62 * X_5 + 461 \quad (2.3)$$

Так коефіцієнт детермінації становить 0,8855, що дає можливість зробити висновок, що отримане рівняння пояснює коливання загального рівня фінансової безпеки, а решта, тобто 11,44% - є невраховані в моделі фактори.

Отримана модель дає змогу оцінити вплив зміни факторів на інтегрований показник ФБ:

Згруповані дані для проведення кореляційно-регресійного аналізу наведені в таблиці 1.

Таблиця 2.2 – Значення відібраних факторів за 2010-2021 рр.

Рік	Фінансова безпека (y)	Номінальний ВВП, дол.сша (x1)	Індекс інфляції (x2)	Рівень зайнятості населення (x3)	Індекс глобальної конкурентоспроможності (x4)	Рівень безробіття (x5)
2010	42	1082569	109,1	19164,0	54,6	8,8
2011	47	1316600	104,6	19181,7	56	8,6
2012	47	1408889	99,8	19317,8	57,96	8,1
2013	50	1454931	100,5	19399,7	56,7	7,7
2014	40	1566728	124,9	19035,2	57,4	9,7
2015	35	1979458	143,3	17396,0	56,42	9,5
2016	38	2383182	112,4	17303,6	56	9,7
2017	40	2982920	113,7	17193,2	57,54	9,9
2018	45	3558706	109,8	17296,2	57,00	9,1
2019	42	3974564	104,1	17381,8	56,99	8,6
2020	40	4194102	105	15939,5	55,00	9,9
2021	42	5459574	110	15633,8	54,00	10,3

Так при зростанні таких показників як номінальний ВВП та індексу глобальної конкурентоспроможності рівень фінансової безпеки збільшується на 0,007% та 1,42% відповідно, що визначає дані фактори як стимулятори для національної економіки в цілому та для стійкості та стабільності фінансового сектору зокрема.

Рівень зайнятості населення відповідно до моделі показав низький вплив на інтегрований показник, та знак «мінус» в даному показнику фіксується лише через тенденцію зниження кількості працюючого населення, варто відмітити, що зростання безробіття тісно корелюється з показником фінансової безпеки, так

зростання рівня безробіття на 1 млн, знизить показник ФБ на 10%. Дестимулятором також виступає і зростання рівня інфляції, який загострює соціально-економічний розвиток та призводить загального росту цін.

Отже, відповідно до проведеного аналізу фінансова безпека посідає важливе місце в формуванні загальної економіки держави та в забезпеченні її національних інтересів. Відповідно до проведеного прогнозування можна стверджувати про тримання показника в межах попередніх трьох років, з незначними коливаннями.

Також варто відмітити важливість сталого розвитку фінансового сектору та забезпечення високого рівня безпеки для загального економічного розвитку в ході кореляційно-регресивного аналізу було встановлено, що загальне збільшення макроекономічних показників не можливе без підвищення рівня ФБ та навпаки зростання таких показників як інфляція та безробіття, зниження економічної конкурентоспроможності тощо, знижує соціально-економічний розвиток та сковує розвиток фінансових ринків, інститутів, тощо.

2.3 Фактори впливу на фінансову безпеку держави.

В ході проведеного аналізу встановлено фактори, що є дистимуляторами для фінансової безпеки, та при неконтрольованому коливанні здатні призвести до падіння рівня не тільки ФБ, а і загальної економічної безпеки.

До таких факторів, відповідно до розрахованої моделі слід віднести:

- рівень безробіття;
- інфляцію.

Також варто зазначити, що модель та прогноз не включають в себе різні форс-мажорні обставини, а також фактору повномасштабної війни який спіткав Україну на початку 2022 року, значно вплинувши на показники економічного, соціального, політичного, демографічного, тощо, характеру.

Проблема безробіття є однією з головних серед глобальних проблем сучасності. Для деяких країн вона є постійним кошмаром, для інших – важелем підвищення продуктивності праці, для третіх – і першим, і другим, для четвертих – це нова проблема. Для України – це нова проблема. Вона породжує суперечки, страх, демагогічні спекуляції [33]. Що особливо помітно в 2022 році. Так відповідно до експрес-аналізу МВФ:

- до 7 млн населення виїхали за межі країни;
- рівень безробіття по поточним оцінкам зріс до 30,2%;
- зростання ВВП знизилось до 37,5%;
- прогнозне зростання інфляції до 30% на кінець року [3].

Для отримання розуміння факторів, що мають високий вплив на рівень безробіття, з подальшою розробкою механізму розвитку ринку праці, необхідно розрахувати модель за методом OLS, з використанням даних попередніх років (таблиця 2.3).

В ході проведеного аналізу коефіцієнт детермінації $R^2 = 0,87$, що є високим показником та свідчить про високий вплив обраних факторів на кількість безробітних так відповідно до рівняння регресії:

$$Y = 0,011 * X_1 - 12,366 * X_2 + 2,234 * X_3 + 0,125 * X_4 - 0,0753 * X_5 + 318,949 \quad (2.4)$$

Відповідно до рівняння маємо зростання рівня безробіття відбувається за рахунок: економічно-активного населення, що пояснюється недостатньою кількістю робочих місць та відповідно невисокою потребою працівників у роботодавців. Так відповідно потреба в робітниках також є параметром, що при зростанні збільшує показник безробіття. До таких показників можна віднести і рівень мінімальної заробітної плати, яка є незадовільною для більшості економічно-активного населення, та попри це варто звернути увагу на результати аналізу ринку праці та на найбільші вітчизняні сервіси пошуку роботи, з яких можна зробити висновок, про незначну кількість вакансій з мінімальним рівнем оплати праці.

Таблиця 2.3 – Показники для розрахунку кореляційно-регресійної модель впливу обраних факторів на рівень безробіття в Україні

	Кількість безробітного населення (в цілому по країні та по областях), тис. осіб	Економічно активне населення (тис. осіб)	Потреба роботодавців у робітниках (тис. осіб)	Кількість осіб, прийняті на навчання до ВНЗ (тис. осіб)	Мінімальна заробітна плата (грн.)	Середня заробітна плата в Україні (грн.)
2013	612,8	21840,4	54,1	341,3	1147	3000
2014	585,1	21284,5	52,3	348	1218	3148
2015	588,5	18001,1	41	291,6	1218	3455
2016	560,7	17822,2	31,3	259,9	1378	4362
2017	478,7	17672,7	47,4	253,2	3200	6008
2018	424,6	17747,7	42,7	264,4	3723	7711
2019	409,2	17907,6	40,4	256,8	4173	9223
2020	415,6	18038,9	38,7	250,1	4723	10727
2021	540,9	17228,8	35,6	277,1	6000	12337

Так найбільшим драйвером для вирішення проблеми безробіття відповідно до рівняння є показник потреби у робітниках, при зростанні якого на 1 тисячу осіб, показник безробіття знизиться на 3%.

Взявши до уваги фактори впливу на рівень безробіття та теперішню ситуацію на фінансовому ринку та на ринку праці варто визначити ключові напрямки боротьби з безробіттям які схематично можна зобразити наступним чином (рисунок 2.6).

Відповідно до рисунку 2.6 основними напрямками є збереження існуючих підприємств та робочих місць, та створення нових, що є складним комплексним питанням, що потребує детального аналізу з боку держави для розробки методів сприяння рівня зайнятості, що неможливо уявити без відновлення та створення нової інфраструктури, особливо соціального значення, яка є необхідною для забезпечення основних потреб працюючих та інших верств населення.

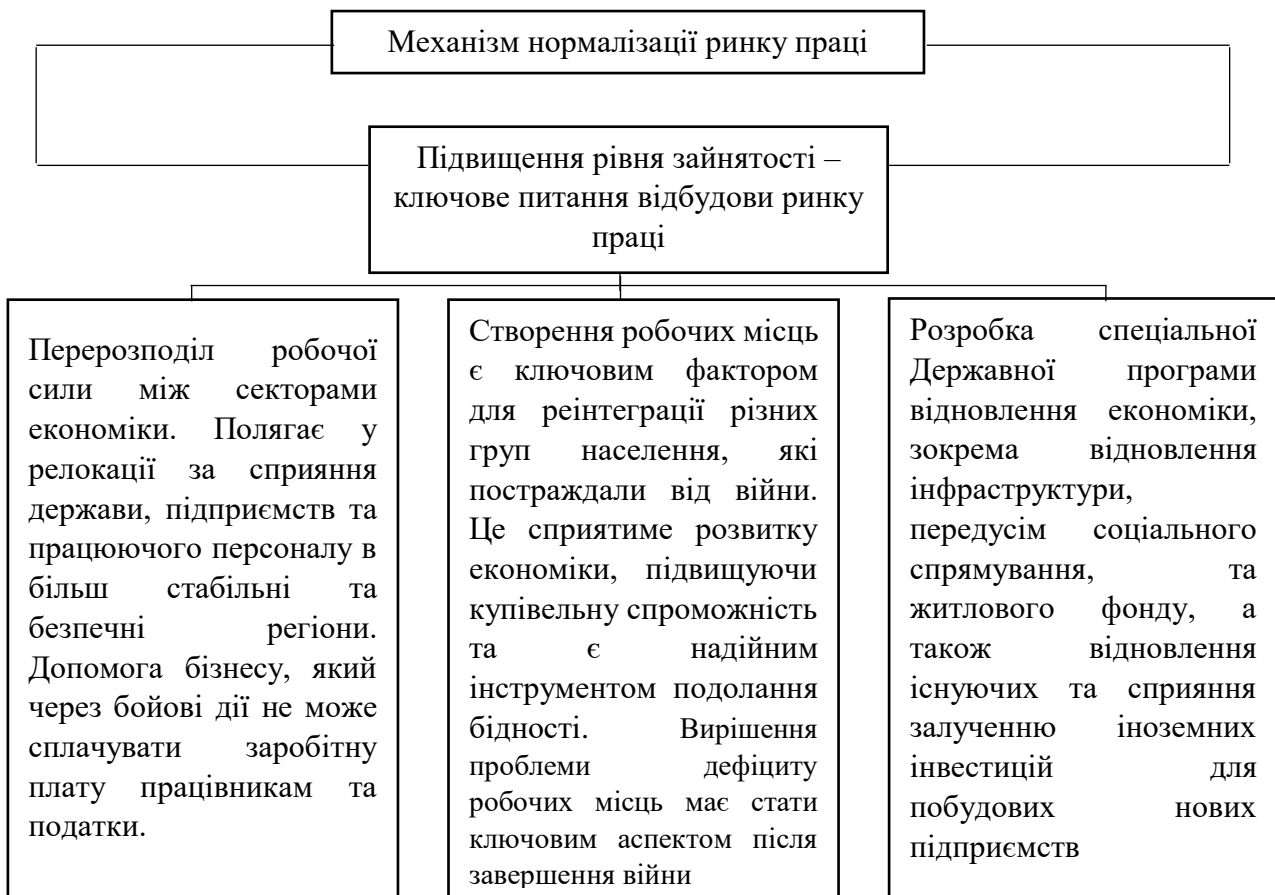

Рисунок 2.6. – Механізм забезпечення та нормалізації ринку праці

Іншою вагомою категорією негативного впливу на рівень фінансової безпеки є інфляційні процеси.

До основних причин зростання рівня інфляції варто віднести

- перевищення внутрішнього попиту над пропозицією;
- зростання грошової маси і об'ємів кредитування;
- підвищення ціни на продукти харчування, енергоресурси та інші товари [28].

На рівні населення варто відмітити зростання соціальної напруженості, так як за високого рівня інфляції можливі затримки по виплаті заробітної плати, соціальних виплат (пенсія, стипендія, тощо), що призводять до зниження економічної активності та зменшення рівня довіри до держави та її фінансових інститутів.

Класичною проблемою для фінансової системи та економіки держави виступає показник доларизації економіки, та відповідно підвищення рівня її тінізації. Також для значної кількості фізичних та юридичних осіб, що видно з різноманітних опитувань НБУ, тощо, стає проблемою обслуговування кредитів, або ставка по кредитуванню вимушує відмовитись від даного механізму.

Таблиця 2.4 – Показники для розрахунку кореляційно-регресійної модель впливу обраних факторів на рівень інфляції в Україні

Рік	Рівень Інфляції (ІСЦ),%	Рівень тінізації, %	Доларизація економіки, %	Вартість кредитів (національна валюта), %
2013	100,5	30	27	15,9
2014	124,9	36	33	17,2
2015	143,3	35	32	21,3
2016	112,4	33	33	18,3
2017	113,7	32	32	15,1
2018	109,8	29	29	18,8
2019	104,1	28	29	19,7
2020	105	30	27	13,7
2021	110	31	28	12,9

На основі цих показників розраховано їх вплив на індекс споживчих цін. Рівняння має наступний вигляд:

$$Y = 4,594 * X_1 - 1,501 * X_2 + 2,198 * X_3 \quad (2.4)$$

Коефіцієнт детермінації становить 82%, показуючи цим високу залежність обраних факторів та їх вплив на рівень інфляції в Україні, та визначаючи саме дані категорії, як ті, що підлягають постійному моніторингу та активного управління процесами з боку держави.

Така ситуація на фінансовому ринку країни вимагає застосування моделі та методів, щодо зниження рівня індексу споживчих цін. Таким інструментом може виступати таргетування інфляції (ІТ), який НБУ визначає як – спеціальний режим за якого проголошується певний показник інфляції та дозволяє регулятору

застосовувати всі можливі монетарні інструменти для фіксації індексу споживчих цін в визначених межах, варто відмітити, що Україна вже здійснює повний перехід на ІТ [34].

Ефективність даного методу можна прослідкувати проаналізувавши рівень інфляції країн-сусідів, членів ЄС (Додаток П). Таргетування було прийнято в даних країнах в на межі 1999 та 2000 років, що дозволило з-за допомогою комплексу монетарних інструментів утримувати рівень інфляції в межах 0-5% майже увесь аналізований період, винятком є 2022 рік, який спостерігається рецесією в усьому світі.

Відповідно до дорожньої карти опубліковану НБУ в 2016 році, до основних завдань, що слід виконати при даному переході є перезавантаження фондового ринку (державній цінні папери та ринок деривативів), розвиток хеджування, продовження виваженої бюджетної політики. [15]. Так на третьому етапі основною ціллю було утримання інфляції на рівні близько 5%, в 2019-2020 році, що і було виконано відповідно до даних таблиці 2.4, попри це можна констатувати про неготовність держави до значних соціально-економічних шоків (наприклад: Covid-19 та повномасштабна війна), що зумовлює про необхідність про продовження впровадження ІТ, механізм включає в себе значний спектр реформ та реорганізацій фінансового ринку, розробку нових законів щодо регулювання фінансових інститутів, тощо, що в кінцевому результаті дасть змогу державі здійснювати ефективне управління над рівнем інфляції, що безумовно позитивно впливає на загальний рівень безпеки фінансового сектору та економіки України в цілому.

Таким чином в ході проведеного аналізу впливу основних макро-чинників на рівень фінансової безпеки України було встановлено два основних чинника зростання яких значно знижує рівень ФБ: рівень безробіття та інфляція. В результаті останніх подій, а саме економічної кризи в результаті хвороби Covid-19 та початком широкомасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну.

В результаті поетапного аналізу кожного з факторів встановлено основні чинники, що впливають на зростання даних показників, а отже і на зниження рівня фінансової безпеки. Для безробіття це незначна кількість робочих місць і

відповідно невеликої потреби роботодавців в нових кадрах, при високій кількості здобувачів освіти, які опираючись на опитування та аналітику мають зацікавленість в заробітній платі, що на 40-50% вища за мінімальну.

Відповідно до цього держава потребує відповідних рішень в сфері перерозподілу робочої сили в сектори, що потребують працівників або що активно розвиваються на території держави (наприклад, інформаційні технології), варто зазначити необхідність післявоєнної відбудови з розвитком соціальної інфраструктури та побудовою нових робочих місць.

Питання інфляції є також важливим завданням для держави, за прогнозом МВФ, рівень інфляції на кінець рогу повинен сягнути 30%, що є критичним показником, та потребує дієвого механізму регулювання, там засобом є інфляційне тартегування, яке набуло популярності в країнах Євросоюзу, та дозволило значний період часу утримувати інфляції на рівні не більше 5% в країнах Єврозони. Україна також почала здійснювати повномасштабний перехід на обрану методіку, да досягла певних успіхів в управління рівнем інфляції, попри це варто відмітити необхідність подальшого впровадження реформ та важливість післявоєнної відбудови для забезпечення сталого та стабільного розвитку економіки, що відповідно підвищує рівень фінансової безпеки України.

ВИСНОВОК

Ефективне функціонування вітчизняної економіки та виконання нею основних покладених на неї функцій щодо акумулювання вільних фінансових ресурсів та їх подальший перерозподіл за сферами та ланками економіки, неможливо уявити без забезпечення економічної безпеки держави.

Так було проаналізовано підходи різних науковців до визначення поняття ЕБ, де було визначено категорію як стан вітчизняної економіки при якому забезпечуються інтереси усіх її суб`єктів, а також система є стійкою до зовнішніх та внутрішніх шоків.

Невід`ємною частиною та основою складовою економічної безпеки виділяють саме фінансову безпеку, яку науковці визначають, як «кровоносна» система економіки, що проявляється в розподілу фінансових ресурсів між різними суб`єктами економіки.

Забезпечення фінансової безпеки є одним з ключових для розвитку держави та суспільства, забезпечення їх фінансових інтересів та є необхідною базовою умовою для управління фінансовими ресурсами. З точки зору держави та її інститутів фінансова безпека поділена на шість окремих категорій (бюджетна, грошово-кредитна, боргова, банківська, валютна безпека та безпека небанківського ринку), кожна з яких є самостійним елементом без якого неможлива діяльність фінансової системи, а отже що унеможлиблює досягнення безпеки.

Відповідно для недопущення таких випадків існує механізм управління фінансовою безпекою, функціонуючий на правових засадах з покладанням завдань щодо забезпечення стійкості та стабільності сектору на державних регуляторів фінансової діяльності. Основу механізму становить всеосяжний моніторинг з метою виявлення зовнішніх та внутрішніх загроз на ранньому етапі з подальшою розробкою методів протидії.

Основним законодавчим актом щодо оцінки рівня економічної безпеки виступають методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки

України, оновлені в 2013 році. В свою чергу фінансова безпека, як ключовий елемент включає в себе шість окремих показників, що характеризують безпеку певного фінансового сектору, та мають свій ваговий коефіцієнт в загальному рівні ФБ.

Аналіз інтегрального показника дає змогу умовно виділити три періоди держави та фінансової системи: відновлення, стагнація, стабілізація.

Так перший період показує зростання показника фінансової безпеки за рахунок росту окремих його складових, а саме безпеки банківського та небанківського сектору. В 2010-2013 роках інтегральний показник ФБ показує зростання на 11,9%, варто відмітити, що саме 2013 рік є найбільш безпечним з точки зору рівня загального показника. Другий етап характеризується загостренням політичної та економічної ситуації в країні, падінням ВВП, зростанням інфляції тощо, що пов'язано з військовими діями на сході, частковою анексією східних територій та АРК Крим, рівень фінансової безпеки та складових що її характеризують в середньому знизився на 20-25%.

Останній період відображає стабілізацію економіки демонструє підвищення рівня показників відносно попереднього періоду та їх стабілізацію на певному рівні, так показник коливався в межах 41-45%, варто відмітити зростання основних макроекономічних показників до 2020 і наступом глобальної економічної кризи на фоні розповсюдження хвороби COVID-19 року на 2-3% щорічно.

Без врахування форс-мажорних обставин, таких як війна, було проведено прогнозування декількома методами, що показують про продовження останнього зазначеного періоду, з незначним коливанням показників. В залежності від методу прогнозування спостерігається як падіння так і зростання показника, попри це коливання можна вважати незначними та допустимими, так як вони знаходяться в межах 1%.

Для формування уявлення про взаємозалежність показника фінансова безпека та інших макроекономічних показників було розраховано кореляційно-регресійну модель, за якої було встановлено, що найвагомими дестимуляторами для ФБ є зростання рівня інфляції (1,065) та безробіття (10,62).

В ході аналізу було визначено фактори, що найбільше впливають саме на дані показники, для інфляції це рівень тінізації та доларизації економіки, які є вкрай високими для України та потребують проведення активної діяльності з боку регулятора та держави, таким інструментом виступає таргетування інфляції, який довів свою ефективність в низькі країн членів ЄС, який проявляється в оголошенні певного показника інфляції та застосування всіх доступних монетарних інструментів для фіксування індексу споживчих цін в допустимих межах.

Для безробіття фактором, що має найбільший вплив на показник виступає рівень потреби в працівниках, який є вкрай низький при досить високих значеннях економічно активного населення та кількості студентів в навчальних закладах. Повномасштабна війна, породила ще більшу кризу на ринку праці, що актуалізує дану проблему, та вимагає під час післявоєнної відбудови звернення уваги держави саме на безробіття.

Так релокація та відбудова існуючих підприємств, а також створення нових робочих місць є ключовим засобом подолання проблеми безробіття. Варто відмітити важливість відбудови та забезпечення соціальної інфраструктури для населення, оскільки це є однією з необхідних умов для забезпечення від'ємної міграції з регіону.

Отже на забезпечення прийняттого рівня фінансової безпеки впливають ряд факторів, які мають різний характер походження і великою помилкою вважати, що вони мають виключно фінансове підґрунтя. Також слід звернути увагу, що як система фінансова безпека держави трансформується і головна задача держави, це управління нею, відповідно до викликів сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Box, G.E.P. & Jenkins, G.M. Time Series Analysis: Forecasting and Control, Revised Edition, San Francisco 1976.
2. GDP per capita. World Bank URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD> (дата звернення: 10.12.2022).
3. International monetary fund. DataMapper. Ukraine. URL: <https://www.imf.org/external/datamapper/profile/UKR> (дата звернення: 10.12.2022).
4. Machovski H. Ost-West Handel: Entwicklung, Interessenlagen. Bonn. 2005. № 5. p. 39-44.
5. World Bank URL: <https://data.worldbank.org/country/UA> (дата звернення: 04.12.2022).
6. Аналітична та статистична інформація. Державний центр зайнятості. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/all> (дата звернення: 04.12.2022).
7. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізм забезпечення) Київ, 2014. 759 с.
8. Белов О.Ф. Економічна безпека України: пріоритети та механізми забезпечення URL: www.niss.gov.ua/book/belov/6.html (дата звернення: 15.11.2022).
9. Буковська О.Д. Економічна безпека України у контексті транскордонного співробітництва *Науковий вісник Ужгородського університету* № 32. 2011р. с. 50-55.
10. Буркальцева Д.Д. Державні механізми управління макроекономічною безпекою України. *Актуальні проблеми економіки* № 113. 2010. с. 29-37.
11. Бюро економічної безпеки URL: <https://esbu.gov.ua/> (дата звернення: 17.11.2022).
12. Геєць В.М., Кваснюк Б.Є. Концепція економічної безпеки України Київ. 1999р. 56 с.

13. Державний борг та гарантований державою борг URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg> (дата звернення: 02.12.2022).
14. Державний борг України URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2010/> (дата звернення: 02.12.2022).
15. Дорожня карта Національного банку України з переходу до інфляційного таргетування (IT) URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IT_nbu_pr_2016-03-16.pdf?v=4.
16. Жаліло Я.А. Економічна безпека держави, підприємства, особи в інтегрованому суспільстві. *Актуальні проблеми міжнародних відносин* №26. Київ. 2001р. с. 24-27.
17. Завадський Й.С., Осовська Т.В. Економічний словник. Київ. 2006р. 355с.
18. Колодізев О.М., Середіна А.В. Державна система управління фінансовою безпекою України та правові засади її функціонування. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Суми. 2010. с. 383-398.
19. Лук'янова В.В. Економічна безпека України і загрози тіньового підприємництва. *Економка Менеджмент Підприємництво* № 21.. 2010р. с.14-20.
20. Марченко, О.М., Фінансова безпека держави. Львів. 2020. с. 356.
21. Міністерство економіки України URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA> (дата звернення: 04.12.2022).
22. Мішина І. Г. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій : дис. канд. екон. наук : спец. 08.00.01. Донецьк, 2007. 235 с.
23. Наглядова статистика. Національний банк України URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 01.12.2022).
24. Носань Н.С. Актуальні загрози та ризики фінансової безпеки України на межі посткризового та євроінтеграційного періодів. *Економіка та управління національним господарством*. №40. 2019 р. с. 35-39.
25. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства Київ. 2001. 528 с.
26. Про Державний бюджет України на 2011 рік URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2857-17#Text> (дата звернення: 01.12.2022).

27. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 17.11.2022).

28. Рибальченко Л.В. Вплив інфляційних процесів на фінансову безпеку держави URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/2467/1/9.pdf> (дата звернення: 16.11.2022).

29. Романів В.В., Дорошенко Н.О. Фінансова безпека України. *Економіка, управління та адміністрування* №4(90). 2019 р. с. 230-235.

30. Середня заробітна плата (2015) URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/2015/> (дата звернення: 04.12.2022).

31. Статистика / Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/statistic> (дата звернення: 01.12.2022).

32. Столяренко О. О., Лужецька І. М. , Сорочинська М. М. Фінансова безпека як складова економічної безпеки держави. *Науковий вісник НЛТУ України* №25.3. 2015. с. 305-308.

33. Галвіра Є.В., Нагрорнюк А.С. Аналіз рівня безробіття в контексті фінансової безпеки держави. *Ефективна економіка* №1. 2020р.

34. Таргетування інфляції. Національний банк Україн http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=123682. (дата звернення: 10.12.2022).

35. Юрій С.І. Фінанси: підручник Київ., 2008. 611 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 – Підходи до трактування поняття економічна безпека

Сутність	Автор
Економічна безпека - складна багатофакторна категорія, що характеризує спроможність національної економіки до розширеного самовідтворення з метою збалансування задоволення потреб населення країни, протистояння дестабілізуючому впливу внутрішніх та зовнішніх чинників, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання	Жаліло Я. А. [16]
Економічна безпека - стан національної економіки, за якого забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави	Буковська О.Д. [9]
Економічна безпека – спроможність держави забезпечувати захист національних економічних інтересів від зовнішніх і внутрішніх загроз, здійснювати поступальний розвиток економіки з метою підтримання стабільності суспільства і достатнього оборонного потенціалу за будь-яких умов і варіантів розвитку подій	Юрій С.І. [35]
Економічна безпека - економічні відносини, горизонтальні і вертикальні, між державою, регіонами, підприємствами й окремими індивідами з приводу досягнення такого рівня розвитку економіки, при якому здійснюється ефективне задоволення потреб і гарантований захист інтересів усіх суб'єктів економіки, навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів	Мішина І. Г. [22]
Економічна безпека - спроможність національної економіки забезпечити свій вільний незалежний розвиток і утримати стабільність громадянського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал країни за всіляких несприятливих умов і варіантів розвитку подій	Геєць В.М. [12]
Економічна безпека - сукупність критеріїв, умов та чинників, що забезпечують незалежність економічної системи, її стабільність і стійкість, здатність до постійного оновлення і самовдосконалення	Лук'янова В.В. [19]
Економічна безпека – стан держави, при якому забезпечується висока міра незалежності від стратегічних партнерів, тобто тих, які потенційно можуть впливати на політичні рішення, які будуть неприйнятні з комерційної точки зору	Маховські Х. [4]
Економічна безпека - стан національної економіки, який дозволяє зберігти стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз і здатний задовольнити потреби особи, суспільства, держави	Белов О.Ф. [8]
Економічна безпека – стан національної економіки, що дає змогу зберігати стійкість до зовнішніх, внутрішніх загроз і здатний задовольняти потреби держави, суспільства, сім'ї та особи	Буркальцева Д.Д. [10]

Додаток Б

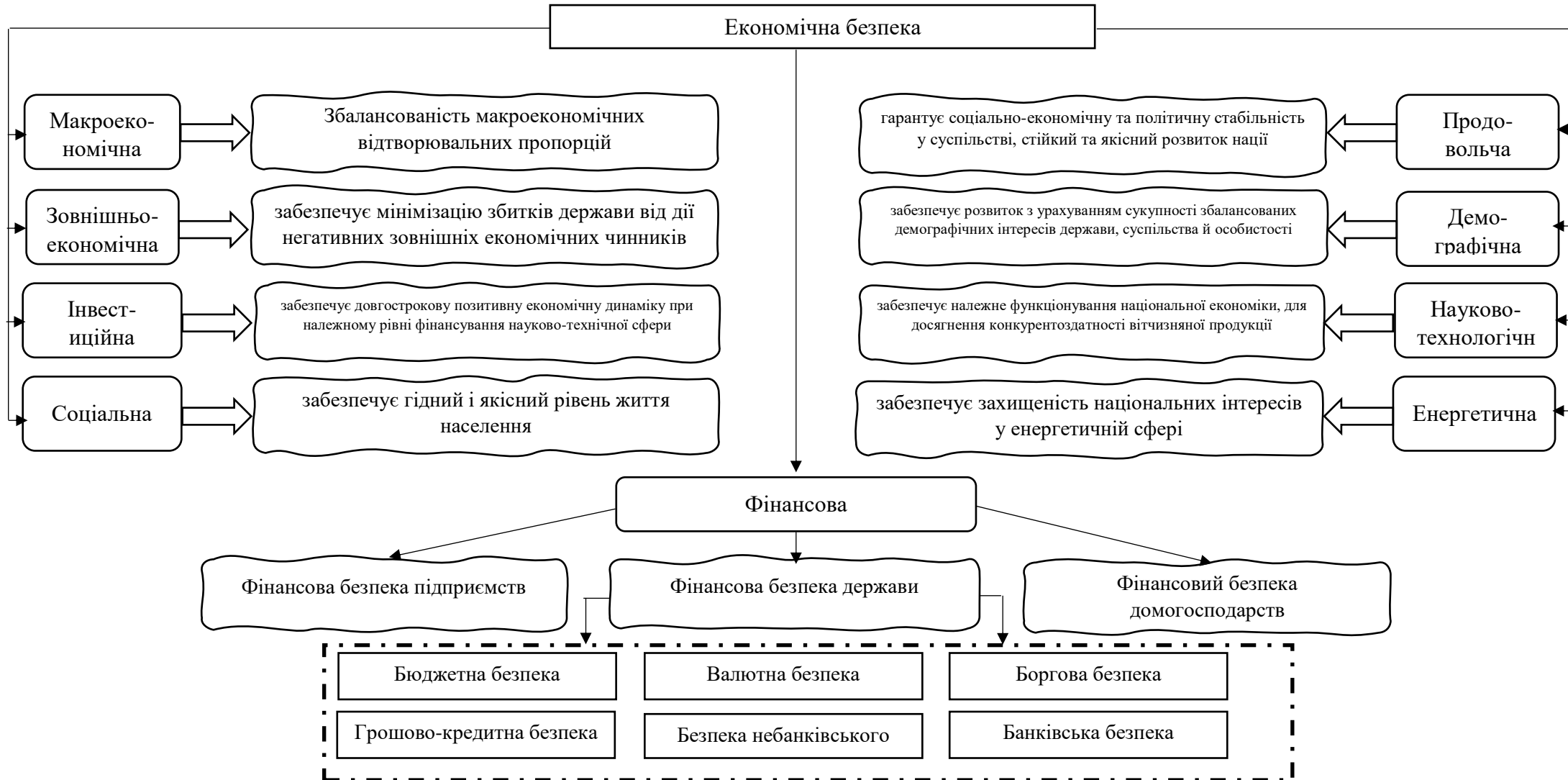

Рисунок Б.1 – Складові економічної безпеки держави

Додаток В

Таблиця В.1 – Підходи до класифікації поняття фінансова безпека

Сутність	Автор
Фінансова безпека – це такий стан фінансової сфери держави, для якої характерними є ефективність та збалансованість, гарантія стійкості фінансової системи до впливу внутрішніх і зовнішніх негативних чинників, а також уможливлення стабільного економічного зростання та синергетичний розвиток країни	Романів В.В, Н.О. Дорошенко [29]
Фінансова безпека - це складова економічної безпеки держави, що характеризується збалансованістю фінансів, достатньою ліквідністю активів; наявністю необхідних грошових, золотовалютних активів; ступенем захищеності фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин між суб'єктами, наявністю імунітету до негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів; стійкістю функціонування фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської бюджетної, податкової, інвестиційної систем; збалансованістю механізмів регулювання і саморегулювання та забезпечення ефективного функціонування економіки в цілому	Барановський О.І. [7]
Фінансова безпека - це такий стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної системи та фінансових ринків, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних загроз, здатністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та економічне зростання.	Методика розрахунку рівня економічної безпеки України [27]
Фінансова безпека – стан фінансової системи країни, за якого створюються необхідні фінансові умови для стабільного соціально-економічного розвитку країни, забезпечується її стійкість до фінансових шоків та дисбалансів, створюються умови для збереження цілісності та єдності фінансової системи країни	Міністерство економіки України [21]
Фінансова безпека – одна з важливих складових економічної безпеки, яка забезпечує захищеність інтересів держави у фінансовій сфері (бюджетної, податкової та грошово-кредитної систем) та її захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз	Столяренко О., Лужецька І., Сорочинська М. [32]
Стабільний розвиток фінансової системи країни та її стійкість до потенційно негативного впливу зовнішніх і внутрішніх шоків	Геєць В.М. [12]
Фінансова безпека – специфічний вид суспільно-економічних відносин, які виникають між державою та суб'єктами соціально-економічних відносин щодо забезпечення оптимального стану фінансової системи держави та захисту її національних інтересів в умовах функціонування глобальної фінансової системи	Калач Г. [11]
Фінансова безпека – Здатність уникати прояву загроз, що можуть спричинити фінансові втрати; рівень етики й компетентності її населення і, насамперед, посадових осіб у справі уникнення несправедливого та неефективного розподілу фінансових ресурсів; узагальнена характеристика можливих наслідків конфлікту інтересів учасників фінансових угод	Підхормний О. [18]

Додаток Г

Фінансова безпека держави

Бюджетна безпека	Грошово-кредитна безпека	Валютна безпека
<p>платоспроможність та фінансова стійкість держави, збалансованість доходів та видатків державного та місцевих бюджетів, ефективність використання бюджетних коштів, що дає змогу органам державної влади максимально ефективно виконувати їхні функції</p>	<p>стан грошовокредитної системи, який забезпечує всіх суб'єктів національної економіки якісними та доступними кредитними ресурсами в обсягах та на умовах, сприятливих для досягнення економічного зростання національної економіки</p>	<p>ступінь забезпеченості держави валютою, достатній для підтримки позитивного сальдо платіжного балансу, а також характеризується високою довірою суспільства до національної економіки</p>
Боргова безпека	Банківська безпека	Безпека небанківського фінансового сектору
<p>відповідний рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування та ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень</p>	<p>рівень фінансової стійкості банківських установ країни, що дає змогу забезпечити ефективність функціонування банківської системи країни та захист від зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих чинників</p>	<p>охоплює фінансову безпеку фондового та страхового ринків і означає такий рівень їхнього розвитку, який дає змогу повною мірою задовольняти потреби суспільства у відповідних фінансових інструментах та послугах</p>

Рисунок Г.1 – Складові фінансової безпеки держави

Додаток Д

Суб`єкти забезпечення фінансової безпеки
України

Рисунок Д – Суб`єкти забезпечення фінансової безпеки України

Додаток Е

Рисунок Е.1 – Принципи управління фінансовою безпекою

Додаток Ж

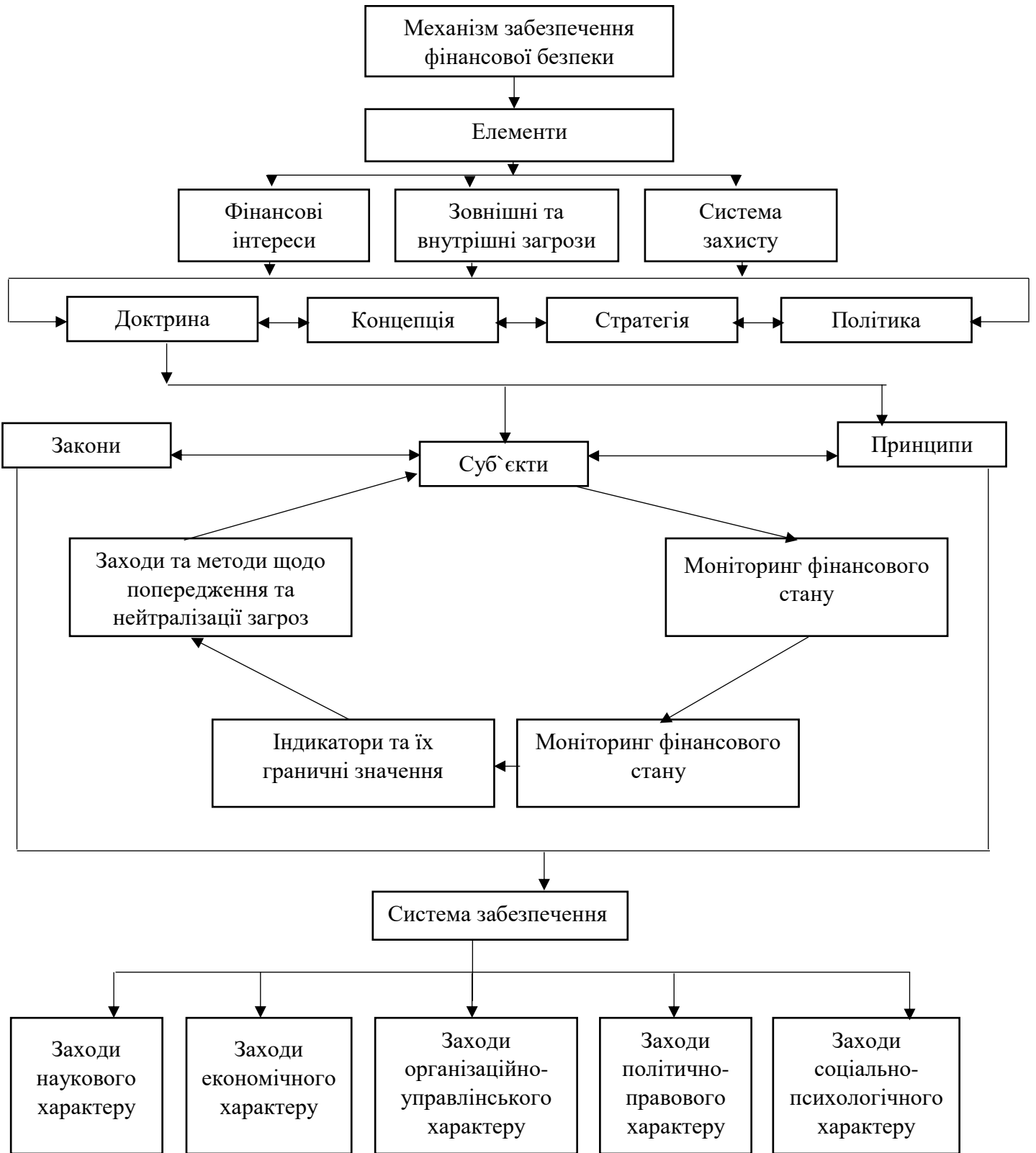

Рисунок Ж.1 – Механізм управління фінансовою безпекою

Додаток И

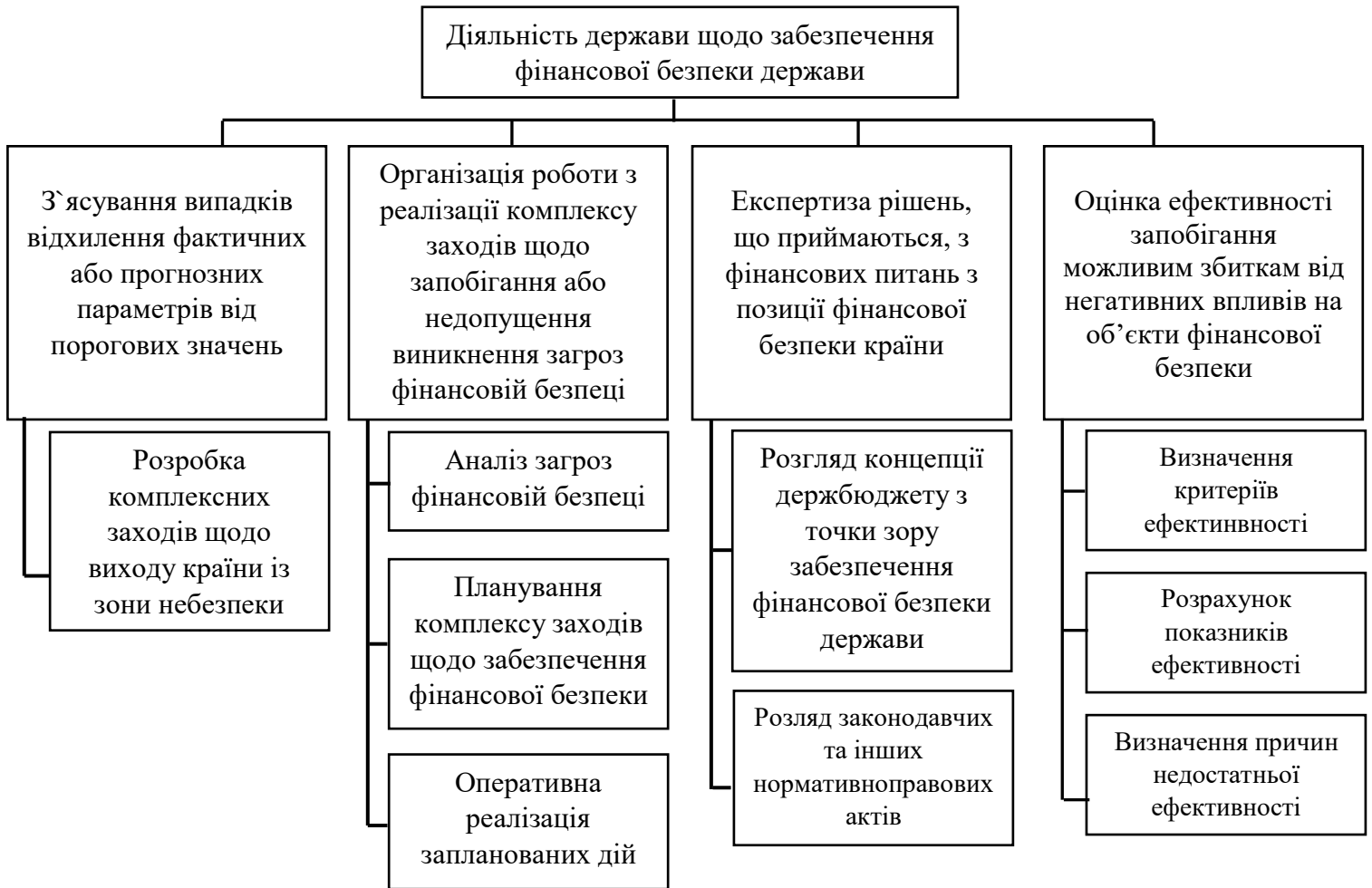

Рисунок И.1 – Діяльність держави, щодо забезпечення фінансової безпеки держави

Додаток К

Таблиця К.1 – Індикатори фінансової безпеки держави та їхні порогові значення згідно з Методикою розрахунку рівня економічної безпеки України від 29.10.2013

9.1. Банківська безпека			
9.1.1	Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, відсотків	прострочена заборгованість за кредитами, млн. гривень / кредити надані, млн. гривень x 100	Основні показники діяльності банків України, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
9.1.2	Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, відсотків	кредити, надані резидентам, млн. гривень / депозити, залучені депозитними корпораціями від резидентів, млн. гривень x 100	Грошово-кредитна статистика, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579
9.1.3	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, відсотків	-	- " -
9.1.4	Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	(кредити, надані резидентам строком від 1 до 5 років, млн. гривень + кредити, надані резидентам строком понад 5 років, млн. гривень) / (депозити, залучені від резидентів строком від 1 до 5	- " -

		років, млн. гривень + депозити, залучені від резидентів строком понад 5 років, млн. гривень)	
9.1.5	Рентабельність активів, відсотків	-	Основні показники діяльності банків України, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
9.1.6	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, відсотків	-	Звітна форма та довідкові дані з компіляції індикаторів фінансової стійкості, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44575
9.1.7	Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, відсотків	обсяг активів п'яти найбільших банків за розмірами активів, млн. гривень / активи банків, усього, млн. гривень	Дані фінансової звітності банків України, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097
9.2. Безпека небанківського фінансового ринку			
9.2.1	Рівень проникнення страхування (страхові премії до ВВП), відсотків	валові страхові премії, млн. гривень / ВВП, млн. гривень x 100	Основні показники страхового ринку, Нацкомфінпослуг [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/734.html
9.2.2	Рівень капіталізації лістингових компаній, відсотків ВВП	-	Звіт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, НКЦПФР [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nssmc.gov.ua/activities/annual

Продовження таблиці К.1

9.2.3	Рівень волатильності індексу Першої фондової торговельної системи (далі - ПФТС), кількість критичних відхилень (-10 відсотків)	$\sum_{t=1}^T K_t$ $K_t = \begin{cases} 0, & \text{Tr ПФТС} \geq 90 \text{ відсотків} \\ 1, & \text{Tr ПФТС} < 90 \text{ відсотків} \end{cases}$ де при Tr ПФТС = індекс ПФТС _t / індекс ПФТС _{t-1} x 100, t - кожна п'ятниця періоду	Індекс ПФТС (історія), ПФТС [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.pfts.com/uk/shares-indexes/?firstDate=13.12.2010&lastDate=13.01.2013
9.2.4	Частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя), відсотків	обсяг надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній (крім страхування життя), млн. гривень / загальний обсяг надходжень страхових премій, млн. гривень	Основні показники страхового ринку, Нацкомфінпослуг [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.dfp.gov.ua/734.html
9.3. Боргова безпека			
9.3.1	Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, відсотків	обсяг державного та гарантованого боргу, млн. гривень / ВВП, млн. гривень x 100	Статистичні матеріали по стану державного боргу України, Мінфін [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=325755 експрес-випуск "Валовий внутрішній продукт України" (видання Держстату)

Продовження таблиці К.1

9.3.2	Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, відсотків	обсяг валового зовнішнього боргу, млн. доларів США x середній курс гривні до долара США / ВВП, млн. гривень x 100	Валовий зовнішній борг України, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44466 експрес-випуск "Валовий внутрішній продукт України" (видання Держстату) Середній курс гривні, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44446
9.3.3	Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики (далі - ОВДП) на первинному ринку, відсотків	-	Дохідність ОВДП на первинному ринку, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44580
9.3.4	Індекс EMBI (Emerging Markets Bond Index) + Україна	-	Група індексів: EMBI+, Інформаційне агентство Cbonds [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.cbonds.info/ua/rus/index/index_detail/group_id/1/
9.3.5	Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, відсотків	обсяг офіційних резервних активів, млн. доларів США / обсяг валового зовнішнього боргу, млн. доларів США x 100	Огляд депозитних корпорацій, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579 Валовий зовнішній борг України, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44466
9.4. Бюджетна безпека			

Продовження таблиці К.1

9.4.1	Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, відсотків	дефіцит державного бюджету, млн. гривень / ВВП, млн. гривень x 100	Показники виконання Державного бюджету України, Мінфін [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643 експрес-випуск "Валовий внутрішній продукт України" (видання Держстату)
9.4.2	Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, відсотків до ВВП	(дефіцит сектору загальнодержавного управління, млн. гривень - дефіцит зведеного бюджету, млн. гривень) / ВВП x 100	Показники виконання Державного бюджету України, Мінфін [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643 World economic outlook, Міжнародний валютний фонд [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29 експрес-випуск "Валовий внутрішній продукт України" (видання Держстату)
9.4.3	Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відсотків	доходи зведеного бюджету, млн. гривень / ВВП, млн. гривень x 100	World economic outlook, Міжнародний валютний фонд [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.imf.org/external/ns/cs.aspx?id=29 експрес-випуск "Валовий внутрішній продукт України" (видання Держстату)
9.4.4	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, відсотків	(обслуговування державного боргу, млн. гривень + погашення державного боргу, млн. гривень) / доходи державного бюджету, млн. гривень x 100	Показники виконання Державного бюджету України, Мінфін [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/archive/main?cat_id=77643
9.5. Валютна безпека			

Продовження таблиці К.1

9.5.1	Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, середній за період	офіційний курс національної грошової одиниці до долара США у поточному періоді, середній за період / офіційний курс національної грошової одиниці до долара США у відповідному періоді попереднього року, середній за період	Середній курс гривні, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44446
9.5.2	Різниця між форвардним і офіційним курсом гривні, гривень	офіційний курс національної грошової одиниці до долара США, станом на кінець періоду - форвардний курс національної грошової одиниці до долара США, станом на кінець періоду	Обмінний курс, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44446 Група індексів: NDF UAH/USD [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.cbonds.info/ua/rus/index/index_detail/group_id/118/
9.5.3	Валові міжнародні резерви України, місяців імпорту	-	Монетарний огляд, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58037
9.5.4	Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, відсотків	кредити, надані резидентам у іноземній валюті, млн. гривень / кредити, надані резидентам, млн. гривень x 100	Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України), Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65833&cat_id=44578
9.5.5	Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млрд. доларів США	обсяг валюти, проданої населенню, млрд. доларів США - обсяг валюти, купленої банками в населення, млрд. доларів США	Основні тенденції валютного ринку, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=58039

Продовження таблиці К.1

9.5.6	Рівень доларизації грошової маси, відсотків	(переказні депозити в іноземній валюті, млн. гривень + інші депозити в іноземній валюті, млн. гривень + цінні папери, крім акцій в іноземній валюті, млн. гривень) / грошова маса (М3) x 100	Огляди депозитних корпорацій, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579
9.6. Грошово-кредитна безпека			
9.6.1	Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (М0/М3), відсотків	готівкові кошти в обігу поза депозитними корпораціями (М0), млн. гривень / грошовий агрегат М3 (грошова маса), млн. гривень x 100	Огляди депозитних корпорацій, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579
9.6.2	Різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами (крім Національного банку), відсоткових пунктів	процентні ставки за кредитами, наданими резидентам, відсотків - процентні ставки за депозитами, залученими депозитними корпораціями від резидентів, відсотків	Процентні ставки рефінансування банків Національним банком України, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44580

Продовження таблиці К.1

9.6.3	Рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін, відсоткових пунктів	середньозважена процентна ставка за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку) в національній валюті, відсотки - індекс споживчих цін (до відповідного періоду попереднього року)	Процентні ставки рефінансування банків Національним банком України, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44580 експрес-випуск "Індекси цін" (видання Держстату)
9.6.4	Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам	споживчі кредити, надані домогосподарствам / кредити, надані резидентам x 100	Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України), Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65833&cat_id=44578
9.6.5	Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів (скорегований на курсову різницю), відсотків	кредити, надані в іноземній валюті на термін понад 5 років / офіційний курс національної грошової одиниці до долара США у поточному періоді, середній за період / офіційний курс національної грошової одиниці до долара США у відповідному періоді попереднього року, середній за період + кредити, надані в національній валюті / кредити, надані резидентам x 100	Кредити, надані депозитними корпораціями (крім Національного банку України), Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=65833&cat_id=44578 Середній курс гривні, Національний банк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44446

Продовження таблиці К.1

9.6.6	Загальний обсяг вивезення фінансових ресурсів за межі країни, млрд. доларів США	-	розрахунки Мінекономрозвитку відповідно до Тимчасової методики комплексної оцінки обсягів непродуктивного відпливу (вивезення) фінансових ресурсів за межі України (наказ Мінекономіки від 05.05.2008 № 149)
-------	---	---	--

Додаток Л

$$y_{ij} = \begin{cases} 0,2 \exp\left(\frac{x_{ij} - x_{\text{крит}}}{n_i}\right), & x_{ij} < 0 \wedge x_{ij} < x_{\text{крит}} \\ 0,2 \frac{x_{ij}}{x_{\text{крит}}}, & 0 < x_{ij} < x_{\text{крит}} \\ 0,2 + 0,2 \frac{(x_{ij} - x_{\text{крит}})}{(x_{\text{небезп}} - x_{\text{крит}})}, & x_{\text{крит}} \leq x_{ij} < x_{\text{небезп}} \\ 0,4 + 0,2 \frac{(x_{ij} - x_{\text{небезп}})}{(x_{\text{незде}} - x_{\text{небезп}})}, & x_{\text{небезп}} \leq x_{ij} < x_{\text{незде}} \\ 0,6 + 0,2 \frac{(x_{ij} - x_{\text{незде}})}{(x_{\text{зде}} - x_{\text{незде}})}, & x_{\text{незде}} \leq x_{ij} < x_{\text{зде}} \\ 0,8 + 0,2 \frac{(x_{ij} - x_{\text{зде}})}{(x_{\text{отт}} - x_{\text{зде}})}, & x_{\text{зде}} \leq x_{ij} < x_{\text{отт}} \\ 1, & x_{\text{отт}} \leq x_{ij} \end{cases}$$

Рисунок Л.1 – Нормування індикаторів за типом С

$$y_{ij} = \begin{cases} 1, & x_{ij} < x_{\text{отт}} \\ 0,8 + 0,2 \frac{(x_{\text{зде}} - x_{ij})}{(x_{\text{зде}} - x_{\text{отт}})}, & x_{\text{отт}} \leq x_{ij} < x_{\text{зде}} \\ 0,6 + 0,2 \frac{(x_{\text{незде}} - x_{ij})}{(x_{\text{незде}} - x_{\text{зде}})}, & x_{\text{зде}} \leq x_{ij} < x_{\text{незде}} \\ 0,4 + 0,2 \frac{(x_{\text{небезп}} - x_{ij})}{(x_{\text{небезп}} - x_{\text{незде}})}, & x_{\text{незде}} \leq x_{ij} < x_{\text{небезп}} \\ 0,2 + 0,2 \frac{(x_{\text{крит}} - x_{ij})}{(x_{\text{крит}} - x_{\text{небезп}})}, & x_{\text{небезп}} \leq x_{ij} < x_{\text{крит}} \\ 0,2 \frac{x_{\text{крит}}}{x_{ij}}, & x_{ij} \geq x_{\text{крит}} \end{cases}$$

Рисунок Л.2 – Нормування індикаторів за типом В

Таблиця Л.1 – Вагові коефіцієнти для розрахунку субіндексів фінансової безпеки

9. Фінансова безпека		
9.1. Банківська безпека		
9.1.1	Частка простроченої заборгованості за кредитами в загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, відсотків	0,151
9.1.2	Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті, відсотків	0,1425
9.1.3	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, відсотків	0,1371
9.1.4	Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	0,1487
9.1.5	Рентабельність активів, відсотків	0,1496
9.1.6	Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, відсотків	0,1359
9.1.7	Частка активів п'яти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, відсотків	0,1351
9.2. Безпека небанківського фінансового ринку		
9.2.1	Рівень проникнення страхування (страхові премії до ВВП), відсотків	0,3496
9.2.2	Рівень капіталізації лістингових компаній, відсотків ВВП	0,3295
9.2.3	Рівень волатильності індексу ПФТС, кількість критичних відхилень (-10 відсотків)	0,1278
9.2.4	Частка надходжень страхових премій трьох найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій (крім страхування життя), відсотків	0,1931
9.3. Боргова безпека		
9.3.1	Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, відсотків	0,2195
9.3.2	Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, відсотків	0,2214
9.3.3	Середньозважена дохідність ОВДП на первинному ринку, відсотків	0,183
9.3.4	Індекс ЕМВІ+Україна	0,1778
9.3.5	Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, відсотків	0,1983
9.4. Бюджетна безпека		
9.4.1	Відношення дефіциту/профіциту державного бюджету до ВВП, відсотків	0,2671
9.4.2	Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, відсотків ВВП	0,2482
9.4.3	Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, відсотків	0,2203
9.4.4	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, відсотків	0,2644
9.5. Валютна безпека		
9.5.1	Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, середній за період	0,1775
9.5.2	Різниця між форвардним і офіційним курсом гривні, гривень	0,1505
9.5.3	Валові міжнародні резерви України, місяців імпорту	0,1801

Продовження таблиці Л.1

9.5.4	Частка кредитів в іноземній валюті в загальному обсязі наданих кредитів, відсотків	0,1496
9.5.5	Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млрд. доларів США	0,1657
9.5.6	Рівень доларизації грошової маси, відсотків	0,1767
	9.6. Грошово-кредитна безпека	
9.6.1	Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3), відсотків	0,1615
9.6.2	Різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами (крім Національного банку), відсоткових пунктів	0,1697
9.6.3	Рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін, відсоткових пунктів	0,1725
9.6.4	Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, в загальній структурі кредитів, наданих резидентам	0,1523
9.6.5	Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів (скорегований на курсову різницю), відсотків	0,1697
9.6.6	Загальний обсяг вивезення фінансових ресурсів за межі країни, млрд. доларів США	0,1743

Таблиця Л.2 – Вагові коефіцієнти розрахунку інтегрованого показника фінансової безпеки

№	Субіндекси фінансової безпеки	Значення вагового коефіцієнта
9.1	Банківська безпека	0,1723
9.2	Безпека небанківського фінансового ринку	0,1068
9.3	Боргова безпека	0,1746
9.4	Бюджетна безпека	0,2023
9.5	Валютна безпека	0,1686
9.6	Грошово-кредитна безпека	0,1753

Додаток М

Таблиця М.1 – Загальна характеристика показника фінансової безпеки держави та її складових

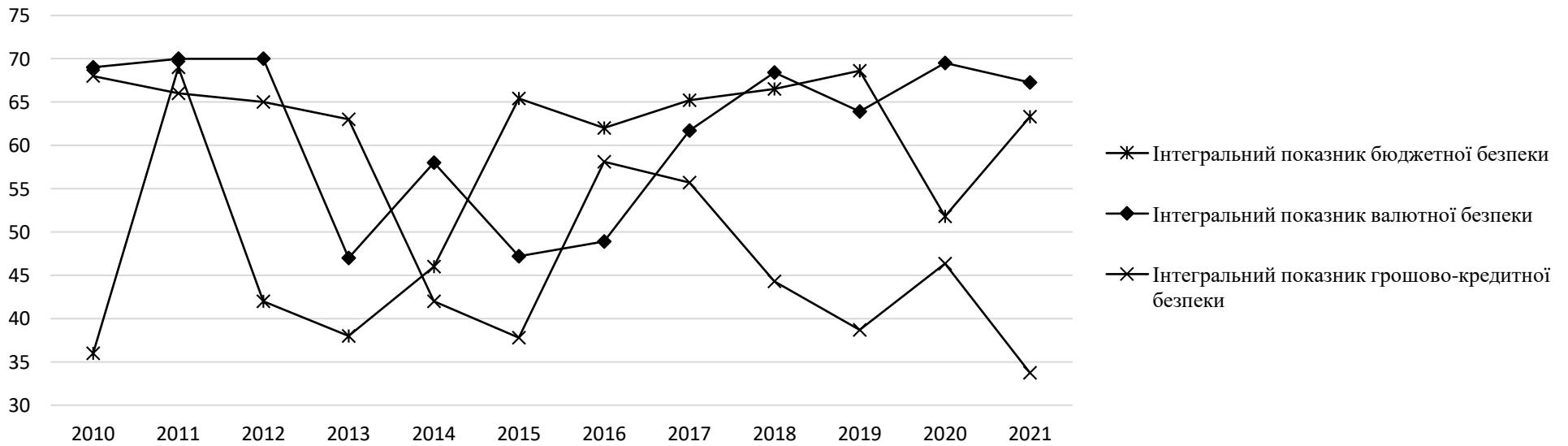
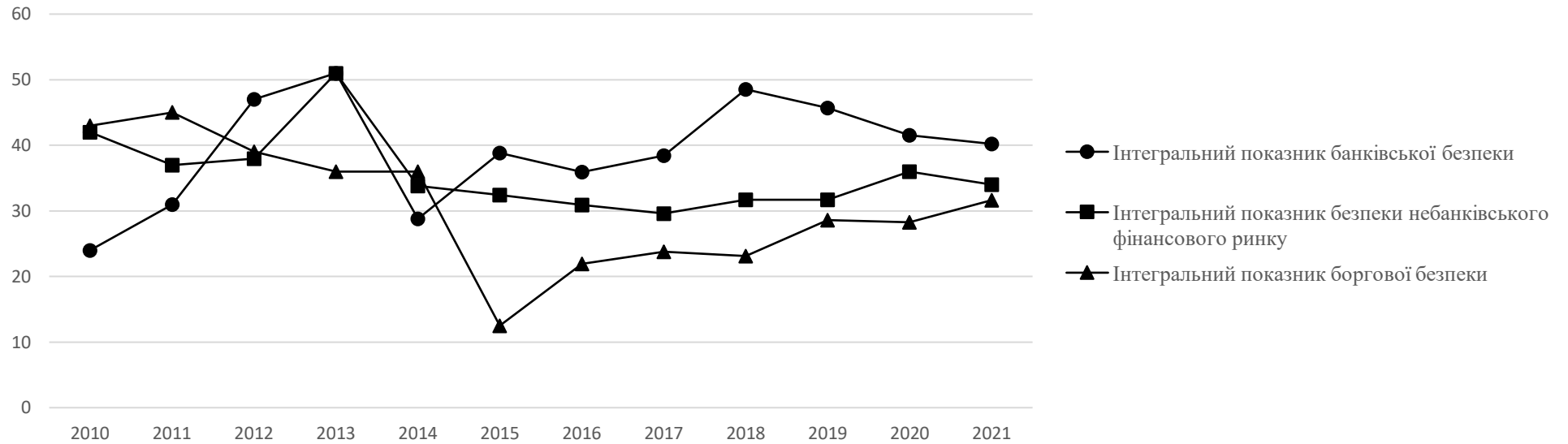
Індикатор	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Банківська безпека												
Частка простроченої заборгованості за кредитами у загальному обсязі кредитів, наданих банками резидентам України, %	11	10	9	11	16	25	28	55	53	48	41	30
Співвідношення банківських кредитів та депозитів в іноземній валюті	190	153	119	124	153	169	134	109	117	83	68	69
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	41	42	39	34	32	44	49	49	28	29	28	27
Співвідношення довгострокових (понад 1 рік) кредитів та депозитів, разів	4	3	2	2	3	4	4	3	4	4	3	3
Рентабельність активів, %	-1	-1	1	0	-4	-5	-13	-2	2	4	2	4
Співвідношення ліквідних активів до короткострокових зобов'язань, %	100	100	90	89	86	93	92	98	93	91	87	89
Частка активів 5-ти найбільших банків у сукупних активах банківської системи, %	37	37	39	40	43	54	56	60	60	61	59	53
Інтегральний показник банківської безпеки	24	31	47	51	29	39	36	38	49	46	42	40
Безпека небанківського фінансового ринку												
Рівень проникнення страхування (страхові премії до ВВП), %	2	2	1	2	2	1	1	1	1	1	1	1
Рівень волатильності індексу ПФТС, кількість критичних відхилень (-10%)	2	4	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Рівень капіталізації лістингових компаній, відсотків ВВП	21	23	35	38	27	3	0,8	0,6	0,2	0,04	0,03	0,04

Частка надходжень страхових премій 3-х найбільших страхових компаній у загальному обсязі надходжень страхових премій (окрім страхування життя), %	14	14	10	13	16	15	19	21	15	14	16	17
Інтегральний показник безпеки небанківського фінансового ринку	42	37	38	51	34	32	31	30	32	32	36	34
Боргова безпека												
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	40	36	37	40	69	79	81	72	61	50	61	49
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	86	77	77	77	94	129	120	103	88	79	81	70
Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) на первинному ринку, %	13	9	14	13	15	17	15	15	18	17	10	11
Індекс ЕМВІ+Україна	400	900	550	763	2226	2375	763	564	533	492	651	568
Відношення офіційних міжнародних резервів до валового зовнішнього боргу, %	29	25	18	14	6	11	14	16	18	21	23	24
Інтегральний показник боргової безпеки	43	45	39	36	36	13	22	24	23	29	28	32
Бюджетна безпека												
Відношення дефіциту, профіциту державного бюджету до ВВП, %	-6	-2	-4	-4	-5	-2	-3	-2	-2	-2	-5	30
Дефіцит/профіцит бюджетних та позабюджетних фондів сектору загальнодержавного управління, у % до ВВП	-1	-1	-1	0,1	-0,2	-0,1	0,1	0	-0,2	0	1	27
Рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет, %	28	31	32	30	29	32	32	34	33	32	33	32
Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування та погашення державного боргу до доходів державного бюджету, %	18	23	28	33	48	94	34	60	38	46	47	101
Інтегральний показник бюджетної безпеки	36	69	42	38	46	65	62	65	67	69	52	63
Валютна безпека												
Індекс зміни офіційного курсу національної грошової одиниці до долара США, середній за період	151	100	100	100	149	184	117	104	102	95	104	101
Валові міжнародні резерви України, у місяцях імпорту	4	4	3	3	2	3	3	3	3	5	5	4

Частка кредитів в іноземній валюті у загальному обсязі наданих кредитів, %	46	40	37	34	46	56	49	44	43	37	37	37
Сальдо купівлі-продажу населенням іноземної валюти, млрд. доларів США	-10	-13	-10	-1	2	1	2	2	1	0	1	1
Рівень доларизації грошової маси, %	29	30	32	27	33	32	33	32	29	29	27	28
Інтегральний показник валютної безпеки	69	70	70	47	58	47	49	62	68	64	70	67
Грошово-кредитна безпека												
Питома вага готівки поза банками в загальному обсязі грошової маси (M0/M3),	31	28	26	26	30	28	28	27	28	27	28	26
Різниця між процентними ставками за кредитами, наданими депозитними корпораціями у звітному періоді резидентам України, та процентними ставками за депозитами, залученими депозитними установами, в.п.	7	7	4	5	4	6	5	6	6	5	7	12
Рівень середньозваженої процентної ставки за кредитами, наданими депозитними корпораціями (крім Національного банку) в національній валюті, відносно індексу споживчих цін, в. п.	6	8	18	17	5	-27	5	2	8	12	11	14
Частка споживчих кредитів, наданих домогосподарствам, у загальній структурі кредитів, наданих резидентам	17	16	15	15	13	11	10	12	14	18	18	13
Питома вага довгострокових кредитів у загальному обсязі наданих кредитів (скорегований на курсову різницю), %	29	25	22	19	17	15	24	26	22	20	18	19
Обсяг легального відпливу фінансових ресурсів за межі країни, млрд. дол. США	9	11	13	14	11	3	7	10	12	14	11	12
Фінансова безпека	42	47	47	50	40	35	38	40	45	42	40	42

Додаток Н

Риунок Н.1 – Субіндекси фінансової безпеки за період з 2010 по 2021

Додаток П

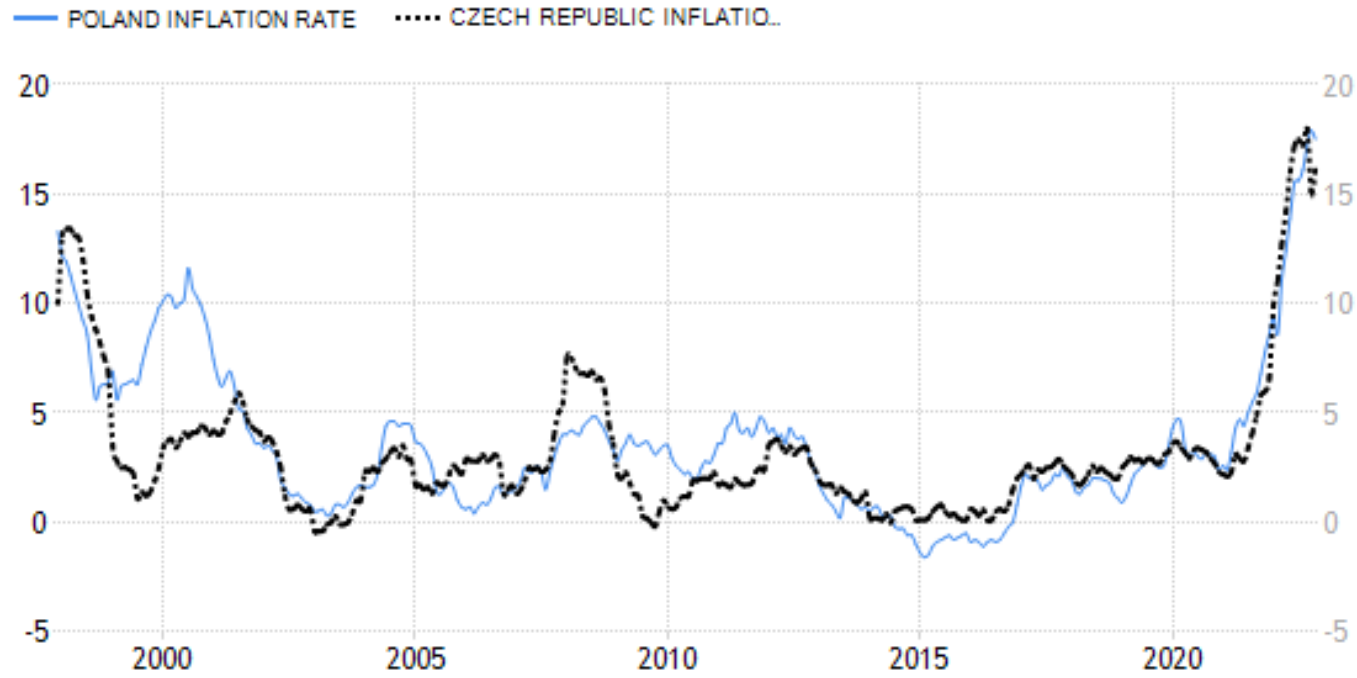

Рисунок П.1 – Рівень інфляції Польщі та Чеської республіки за період з 1998 по 2022 рік.